




C. CORNELII TACITI

OPERA.

TOMUS SEPTIMUS.

C. CORNELII TACITI

OPERA

SUPPLEMENTIS,

NOTIS ET DISSERTATIONIBUS

ILLUSTRAVIT

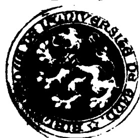
GABRIEL BROTIER.

TOMUS SEPTIMUS.



PARISIIS,
Ex Typographia L. F. DELATOUR,
viâ San-Jacobeâ.

M. DCC. LXXVI.



C. CORNELII
TACITI
POLITICA,
ET INDICES.



GABRIEL BROTIER
POLITICO LECTORI.

REGERE imperio populos ars fuit Romanorum propria. Artem, dignitate nobilissimam, præstantissimam utilitate, aperuit C. Cornelius Tacitus ; tantoque duce ac magistro gloriati sunt, quotquot postea publicarum rerum scientiâ inclaruere. Quam sibi doctrinam multâ lectione, assiduâ meditatione, ægre pepererunt, eam lætam magis magisque parabilem fore sum ratus, si, quæ apud Tacitum dispersa sunt, colligerem, civilisque prudentiæ corpus conflarem. Ut id exsequerer, C. Cornelii Taciti politica ad præcipua quædam capita revocavi, quibus rei civilis summa continetur. Ne quis

tamen reputet me universos politicæ scientiæ fontes, qui passim in Tacito occurrunt, exhausisse: immo multò plures, eosque feracissimos, adhuc latere profiteor, quos lectori volupe erit scrutari, quibúsque repertis uti ac frui gratius erit atque laudabilius. Mihi sátis sit viam monstrasse, artisque novæ elementa proposuisse, quibus erudiantur ingenia, mores instruantur, animi ad viriles curas exsuscitentur; &, quod mihi ut & Cornelio Tacito semper in votis fuit, omnes ad vitiorum odia studiaque virtutum inflammentur, quibus stat humana societas, florent vigentque imperia.



C. CORN. TACITI
POLITICORUM CAPITA.

I. *RELIGIO*. II. *Patria*. III. *Libertas*. IV. *Dominationes*. V. *Dominatio Romana*. VI. *Princeps*. VII. *Mores Principum Romanorum*. VIII. *Aula*. IX. *Consilia*. X. *Roma*. XI. *Senatus*. XII. *Leges*. XIII. *Populus*. XIV. *Coloniæ*. XV. *Tributa, Vectigalia*. XVI. *Provinciarum rectores*. XVII. *Militia*. XVIII. *Dux*. XIX. *Pax*. XX. *Bellum*. XXI. *Victoria*. XXII. *Seditiones*. XXIII. *Bella civilia*. XXIV. *Fortuna*. XXV. *Fama*. XXVI. *Mores*. XXVII. *Luxus*. XXVIII. *Spectacula*. XXIX. *Virtutes*. XXX. *Vitia*. XXXI. *Literæ & Artes*. XXXII. *Ars Politica*. XXXIII. *Eloquentia*.

XXXIV. *Hiſtoria.* XXXV. *Philoſophia.* XXXVI. *Educatio liberorum.* XXXVII. *Feminæ.* XXXVIII. *Familiæ.* XXXIX. *Servi, Liberti.* XL. *Vita.* XLI. *Mors.*





C. CORNELII *TACITI* POLITICA.

Ordinis hæc virtus erit, & Venus.
Horat. Ars Poetic. verſ. 42.

I. RELIGIO (a).

Colenda divina, humana non impedienda.

OPORTERE dividi ſacros & negotioſos dies, quîs divina colerent, & humana non impedirent. Tacit. Annal. XIII, 41.

(a) *Nos meliora Divinaque de religione edocti, nihil habemus quod a Tacito hac in re mutuemur. Quid tamen de eâ ſcripſerit, haud fuit omittendum.*

Cavendum ne inter prosperа imminuatur religio.

Benignitati deûm gratiam referendam, ne ritus sacrorum inter ambigua culti, per prospera obliterarentur. Annal. XI, 15.

Est in religione modus.

Sanctius ac reverentius visum de actis deorum credere, quàm scire. De Mor. German. XXXIV.

Ne fœdetur vanitate.

Multa vana sub nomine celebri vulgabantur. Annal. VI, 12.

Inter adversa gliscit superstitio.

Sunt mobiles ad superstitionem perculsæ semel mentes. Annal. I, 28.

Tunc audiuntur prodigia.

Quod in pace fors, seu natura; tunc fatum & ira dei vocabatur. Hist. IV, 26.

Inclinatis ad credendum animis, loco ominum etiam fortuita. Hist. II, 1.

Plura prodigia, rudibus sæculis, etiam in pace observata, quæ nunc tantùm in metu audiuntur. Hist. I, 86.

Divina quoque obtenduntur ſceleribus.

Ob interfectam Octaviam, dona templis decreta. Quod ad eum finem memoravimus, ut quicumque caſus temporum illorum nobis vel aliis auctoribus noſcent, præſumptum habeant, quotiens fugas & cædes juſſit Princeps, totiens grates deis actas; quæque rerum ſecundarum olim, tum publicæ cladis inſignia fuiſſe. Annal. XIV, 64.

Scelerum vindex conſcientia.

Facinora atque flagitia ſua *Tiberio* quoque in ſupplicium verterant. Neque fruſtra præſtantiſſimus ſapientiæ firmare ſolitus eſt, ſi recludantur tyrannorum mentes, poſſe aſpici laniatus & ictus, quando ut corpora verberibus, ita ſævitiâ, libidine, malis conſultis, animus dilaceretur. Quippe Tiberium non fortuna, non ſolitudines protegebant, quin tormenta pectoris ſuaſque ipſe pœnas fateretur. Annal. VI, 6.

Nero cunctos per artus tremens, ſeu numine exterrente, ſeu facinorum recordatione, numquam timore vacuus. Annal. XV, 36.

II. PATRIA.

Dulce & jucundum quodque patriæ solum.

Germaniam informem terris, aſperam cælo, triſtem cultu aſpectuque, niſi ſi patria ſit. De Morib. German. II.

Omnibus, Principibus maximè, cara ſit.

Cunctas ſibi curas amore patriæ leviores. Annal. XV, 36.

Optimus quiſque amat patriam; & ejus malis ingemiſcit.

Optimus quiſque reipublicæ curâ mærebat. Annal. III, 44.

Vulgus etiam iis movetur.

Duos omnium mortalium impudicitiâ, ignaviâ, luxuriâ deterrimos, velut ad perdendum imperium fataliter electos, non ſenatus modò & eques, quîs aliqua pars & cura reipublicæ, ſed vulgus quoque palam mærere. Hiſt. I, 50.

Ejus malis qui lætentur?

Multi odio præſentium & cupidine

mutationis, suis quoque periculis lætabantur. Annal. III, 44.

III. LIBERTAS.

Libertas, commune bonum.

Libertatem naturâ, etiam mutis animalibus datam. Hist. IV, 17.

Virtutis altrix.

Etiam fera animalia, si clausa teneas, virtutis oblivifcentur. Hist. IV, 64.

Nihil libertate acrius.

Longa Romanorum cum Germanis bella: multa invicem damna. Non Samnis, non Pœni, non Hispaniæ, Galliæve, ne Parthi quidem sæpius admonuere: quippe regno Arsacis acrior est Germanorum libertas. De Mor. German. XXXVII.

Sunt & libertatis vitia.

Germanos non juberi, non regi, sed cuncta ex libidine agere. Hist. IV, 76.

Illud ex libertate vitium, quòd non simul, nec ut jussi conveniunt. De Mor. German. XI.

Nec aliud adversùs validissimas gentes

pro nobis utilius, quàm quòd in commune non consulant. Rarus duabus tribusve civitatibus ad propulsandum commune periculum conventus: ita dum singuli pugnant, universi vincuntur. Vit. Agric. XII.

Periculosiores sunt inimicitiæ juxta libertatem. De Mor. German. XXI.

Audacia libertatis placita.

Quomodo lucem diemque omnibus hominibus, ita omnes terras fortibus viris natura aperuit. Hist. IV, 64.

Sicuti cælum diis, ita terras generi mortalium datas: quæque vacuæ, eas publicas esse. Annal. XIII, 55.

Flagitiis quoque libertas obtenditur.

Libertas & speciosa nomina prætexuntur: nec quisquam alienum servitium & dominationem sibi concupivit, ut non eadem ista vocabula usurparet. Hist. IV, 73.

Falsò libertatis vocabulum obtendi ab iis, qui privatim degeneres, in publicum exitiosi, nihil spei, nisi per discordias habeant. Annal. XI, 17.

Ut imperium evertant, libertatem præferunt: si perverterint, libertatem ipsam aggredientur. Annal. XVI, 22.

Libertatem & dominationem miscere difficile.

Haud facilè libertas, & domini miscentur. Hist. IV, 64.

Optimis etiam Principibus placet libertatis modus.

Quomodo pessimis Imperatoribus sine fine dominationem, ita quamvis egregiis modum libertatis placere. Hist. IV, 8.

IV. DOMINATIONES.

Varia dominationum genera.

Cunctas nationes & urbes populus; aut primores, aut singuli regunt. Annal. IV, 33.

Earum natura.

Populi imperium, juxta libertatem. Annal. VI, 42.

Paucorum dominatio, regiæ libidini propior est. Annal. VI, 42.

De mixtâ dominatione Taciti idea & sensus.

Delecta ex his & consociata reipublicæ forma, laudari faciliùs, quàm evenire

vel si evenit, haud diuturna esse potest. Annal. IV; 33.

Formam mixtæ dominationis primi tentavere Germani.

De minoribus rebus principes consultant, de majoribus omnes: ita tamen, ut ea quoque, quorum penes plebem arbitrium est, apud principes pertractentur. De Morib. German. XI.

Pro hominum ingenio & opibus varia imperia.

Gothones regnantur paullo jam adductiùs, quàm ceteræ Germanorum gentes, nondum tamen supra libertatem. De Morib. German. XLIII.

Est apud *Suionas* & opibus honos, eóque unus imperitat, nullis jam exceptionibus, non precario jure parendi. De Morib. German. XLIV.

Suionum gentibus Sitonum gentes continuantur. Cetera similes, uno differunt, quòd femina dominatur: in tantum non modò a libertate, sed etiam a servitute degenerant. De Morib. German. XLV.

Summæ paupertatis mores.

Fennis mira feritas, fœda paupertas,

non arma, non equi, non penates: victui herba, vestitui pelles, cubile humus: sola in sagittis spes... Idemque venatus viros pariter ac feminas alit... Nec aliud infantibus ferarum imbriumque suffugium, quàm ut in aliquo ramorum nexu contegantur: huc redeunt juvenes, hoc senum receptaculum... Securi adversùs homines, securi adversùs deos, rem difficillimam adsecuti sunt, ut illis ne voto quidem opus sit. De Morib. Germ. XLVI.

Dominationum vis in concordiâ.

Apud Seleucenses, trecenti opibus, aut sapiéntiâ delecti, ut senatus: sua populo vis, & quotiens concordes agunt, spernitur Parthus: ubi dissensere, dum sibi quisque contra æmulos subsidium vocant, accitus in partem, adversùs omnes valescit. Annal. VI, 42.

Quàm flagrans dominandi cupido?

Cupido dominandi cunctis affectibus flagrantior est. Annal. XV, 53.

Nihil ei sacrum.

Pharasmani cupido regni fratre & filiâ potior, animusque sceleribus paratus. Annal. XII, 47.

Ardeſcit periculis.

Imperium cupientibus, nihil medium inter ſumma & præcipitia. Hiſt. II, 74.

Adſunt ſemper ſtudia & miniſtri.

Primas dominandi ſpes in arduo: ubi ſis ingreſſus, adeſſe ſtudia & miniſtros. Annal. IV, 7.

Dominationem inchoantibus quid expedit?

Novum imperium inchoantibus utilis clementiæ fama. Hiſt. IV, 63.

Mithridates atrocior, quàm novo regno conduceret. Annal. XI, 9.

Dominationis ſcelere quæſitæ ſors.

Nemo umquam imperium, flagitio quæſitum, bonis artibus exercuit. Hiſt. I, 30.

Non poſſe principatum ſcelere quæſitum, ſubitâ modeſtiâ & priſcâ gravitate retineri. Hiſt. I, 83.

V. DOMINATIO ROMANA.

Ejus majeſtas.

Apud Romanos vis imperii valet, inania tranſmittuntur. Annal. XV, 31.

Virtute, non pecuniâ, nixa.

Sub Vitellio Principe, imperii vires luxu corrumpebantur, contra veterem diſciplinam, & inſtituta majorum, apud quos virtute, quàm pecuniâ, res Romana meliùs ſtetit. Hiſt. II, 69.

Fraudibus, & occultis, inviſa.

Non fraude, neque occultis, ſed palam & armatûm populum Romanum hoſtes ſuos ulciſci. Annal. II, 88.

Deditis clemens, victis gravis.

Victis graves pœnas, in deditionem venienti paratam clementiam. An. II, 10.

Levius ſervitium apud Romanos deditis, quàm captis. Annal. XV, 1.

Populos recèns ſubditos voluptatibus liberalibuſque artibus demulcebat.

Voluptatibus Romani plus adversùs ſubjectos, quàm armis valent. Hiſt. IV, 64.

Apud Britannos hiems ſaluberrimis conſiliis abſumpta: namque ut homines diſperſi ac rudes, eóque bello faciles, quieti & otio per voluptates adſueſcerent; hortari privatim, adjuvare publicè, ut templa, fora, domus exſtruerent,

laudando promptos, & castigando segnes: ita honoris æmulatio pro necessitate erat. Jam verò principum filios liberalibus artibus erudire, & ingenia Britannorum studiis Gallorum anteferre, ut qui modò linguam Romanam abnuebant, eloquentiam concupiscerent: inde etiam habitûs nostri honor, & frequens toga: paullatimque discessum ad delinimenta vitiorum, porticus, & balnea, & conviviorum elegantiam: idque apud imperitos humanitas vocabatur, cùm pars servitutis esset. Vit. Agric. XXI.

Utebatur & religionibus.

In Britanniâ templum divo Claudio constitutum, quasi arx æternæ dominationis aspiciebatur; delectique sacerdotes, specie religionis, omnes fortunas effundebant. Annal. XIV, 31.

Regibus quoque.

Vetus ac jam pridem recepta populi Romani consuetudo, ut haberet instrumenta servitutis & reges. Vit. Agric. XIV.

Jactis odiorum seminibus continebantur longinqui populi.

Semina etiam odiorum jacienda, ne

ſæpe Principes Romani eamdem Armeniam ſpecie largitionis turbandis barbarorum animis præbuerint. An. XII, 48.

Quomodo ſpectatum ſcelus externum?

Omne ſcelus externum cum lætitiâ habendum. Annal. XII, 48.

VI. PRINCEPS.

Cum imperii magnitudine adolevit Principatûs neceſſitas.

Vetus ac jam pridem inſita mortalibus potentiæ cupido, cum imperii magnitudine adolevit, erupitque. Nam rebus modicis, æqualitas facilè habebatur: ſed ubi ſubacto orbe, & æmulis urbibus regibuſve exciſis, ſecuras opes concupiſcere vacuum fuit, prima inter patres plebemque certamina exarſere: modò turbulenti tribuni, modò conſules prævalidi, & in Urbe ac foro tentamina civilium bellorum. Mox e plebe infimâ C. Marius, & nobilium ſæviſſimus L. Sulla, victam armis libertatem in dominationem verterunt. Poſt quos Cn. Pompeius occultior, non melior. Et numquam poſtea, niſi de Principatu quæſitum. Hiſt. II, 38.

Adultâ necessitate, pacis interfuit rem Romanam regi a Principe.

Non aliud discordantis patriæ remedium fuisse, quàm ut ab uno regeretur. Annal. I, 9.

Omnem potestatem ad unum conferri pacis interfuit. Hist. I, 1.

Civile Principis nomen invexit Augustus.

Qui cuncta discordiis civilibus fessa sub nomine Principis accepit. Annal. I, 1.

Non regno, neque dictaturâ, sed Principis nomine constituta respublica. Annal. I, 9.

Ut præmineret, tribuniciam potestatem addidit.

Id summi fastigii vocabulum (*tribuniciam potestatem*) Augustus reperit, ne regis aut dictatoris nomen adsumeret, ac tamen appellatione aliquâ cetera imperia præmineret. Annal. III, 56.

Ne turbarent religiones, addita quoque summi pontificatûs dignitas.

Nunc deûm munere, summum pontificum etiam summum hominum esse,

non æmulationi, non odio, aut privatis adfectionibus obnoxium. Annal. III, 58.

Quæ Principum auctoritas, populorum officia?

Principibus summum rerum judicium dii dedere; *populis* obsequii gloria relicta est. Annal. VI, 8.

Eam conditionem esse imperandi, ut non aliter ratio constet, quàm si uni reddatur. Annal. I, 6.

Unum esse reipublicæ corpus, atque unius animo regendum. Annal. I, 12.

Quanto major est Princeps, quantò invidiæ magis obnoxius, tantò excelsiores sint ejus cogitationes.

Non ædilis, aut prætoris, aut consulis partes sustineo: majus aliquid & excelsius a Principe postulatur; & cùm rectè factorum sibi quisque gratiam trahant, unius invidiâ ab omnibus peccatur. Annal. III, 53.

Præcipuum in bonis amicis momentum.

Nullum majus boni imperii instrumentum, quàm bonos amicos esse. Hist. IV, 7.

Amicorum Principis munus.

Honeſtis ſermonibus aures Imperatoris imbuant. Hiſt. IV, 8.

Quomodo amici Principis æſtimentur?

Principem daturum planè documentum, honeſtis, an ſecus, amicis uteretur, ſi ducem amotâ invidiâ egregium, quàm ſi pecunioſum & gratiâ ſubnixum per ambitum deligeret. Annal. XIII, 6.

Caveat Princeps ne irrumpat adulatio. Verè enim Galba Piſonem alloquens:

Fidem, libertatem, amicitiam, præcipua humani animi bona, tu quidem eâdem conſtantiâ retinebis; ſed alii per obſequium imminuent. Inrumpet adulatio; blanditiæ peſſimum veri affectûs venenum; ſua cuique utilitas. Etiam ego ac tu ſimpliciſſimè inter nos hodie loquimur; ceteri libentiùs cum fortunâ noſtrâ, quàm nobiſcum. Nam ſuadere Principi quod oporteat, multi laboris: aſſentatio erga Principem quemcumque, ſine affectu peragitur. Hiſt. I, 15.

Laudes expendat.

Nec occultum eſt quando ex veritate, quando adumbratâ lætitiâ facta Imperatorum celebrentur. Annal. IV, 31.

Inter laudes, ſæpe mæror eſt.

Mærens Burrus, ac laudans. Annal. XIV, 15.

Intempeſtivâ ſeveritate abſtineat.

Galbæ nocuit antiquus rigor & nimia ſeveritas, cui jam pares non ſumus. Hiſt. I, 18.

Offenſis quoque & blanditiis caveat.

Vitellium, ſubitis offenſis aut intempeſtivis blanditiis mutabilem, contemnebant metuebantque. Hiſt. II, 92.

Nimiæ potentiæ diffidat.

Nec umquam ſatis fida potentia, ubi nimia eſt. Hiſt. II, 92.

Negotioſa eſt Principis vita.

Tiberius, nihil intermiſsâ rerum curâ, negotia pro ſolatiis accipiens, jus civium, preces ſociorum tractabat. Annal. IV, 13.

Laus ejus magna honores dignè mandare.

Tiberius mandabat honores, nobilitatem majorum, claritudinem militiæ, inlustres domi artes spectando: ut satis constaret non alios potiores fuisse. Annal. IV, 6.

Caduca Principum dona, nisi sint ex utilitate publica.

Vitellius, diffidentiâ properus, festinare comitia, quibus consules in multos annos destinabat: fœdera sociis, Latium externis dilargiri: his tributa dimittere; alios immunitatibus juvare: denique nullâ in posterum curâ, lacerare imperium. Sed vulgus ad magnitudinem beneficiorum aderat: stultissimus quisque pecuniis mercabatur: apud sapientes cassa habebantur, quæ neque dari, neque accipi, salvâ republicâ, poterant. Hist. III, 55.

Liberi sanguisque Principum validissima Principatûs præsidia.

Non legiones, non classes, perinde firma imperii munimenta, quàm numerum liberorum. Hist. IV, 52.

Amicos tempore, fortunâ, cupidinibus aliquando,

aliquando, aut erroribus imminui, transferri, desinere: suum cuique sanguinem indiscretum, sed maximè Principibus: quorum prosperis & alii fruantur, adversa ad junctissimos pertineant. Hist. IV, 52.

Principum filii in publicam fortunam adolescunt.

Ita nati estis, ut bona malaque vestra ad rempublicam pertineant. Annal. IV, 8.

Ne nimis civiles sint.

Displicere regnantibus civilia filiorum ingenia. Annal. II, 82.

Id nocuit Germanico.

In Germanicum favor, & spes. Nam juveni civile ingenium, mira comitas, & diversa a Tiberii sermone, vultu, adrogantibus & obscuris. Annal. I, 33.

Quantò quis imperio propior, tantò sit cautior.

Suspectum semper invisumque dominantibus, qui proximus destinaretur. Hist. I, 21.

In legibus subsidium Principis.

Satis onerum Principibus, satis etiam

potentiæ: minui jura, quotiens glifcat poteftas: nec utendum imperio, ubi legibus agi poffit. Annal. III, 69.

Cuncta legum & magiftratuum munia in fe trahens Princeps *Claudius*, materiam prædandi patefecerat. Annal. XI, 5.

Munimentum, in fceleris pœnâ.

Vitellius omnes *Galbæ interfectores* conquiri & interfici juffit, non honore Galbæ, fed tradito Principibus more, munimentum ad præfens, in pofterum ultionem. Hift. I, 44.

Reputet Princeps fe effe mortalem, æternam rempublicam.

Principes mortales, rempublicam æternam effe. Annal. III, 6.

Famam & profperam fuî memoriam curet.

Ceteris mortalibus in eo ftare confilia, quid fibi conducere putent: Principum diverfam effe fortem, quibus præcipua rerum ad famam dirigenda. Annal. IV, 40.

Cetera Principibus ftatim adeffe: unum infatiabiliter parandum, profperam fuî memoriam. Annal. IV, 38.

Quæ vera ac magnifica ſint Principum decora ac monumenta, egregiè explicavit Tiberius, cùm divinos honores ab Hiſpaniâ ulteriore ſibi oblatos recuſaret.

Ego me, patres conſcripti, mortalem eſſe, & hominum officia fungi, ſatiſque habere, ſi locum principem impleam, & vos teſtor, & meminiſſe poſteros volo: qui ſatis ſuperque memoriæ meæ tribuent, ut majoribus meis dignum, rerum veſtrarum providum, conſtantem in periculis, offenſionum pro utilitate publicâ non pavidum credant. Hæc mihi in animis veſtris templa, hæ pulcherrimæ effigies & manſuræ: nam quæ ſaxo ſtruuntur, ſi judicium poſterorum in odium vertit, pro ſepulcris ſpernuntur. Proinde ſocios, cives, & deos ipſos precor: hos, ut mihi ad finem uſque vitæ, quietam & intelligentem humani divinique juris mentem duint; illos, ut quando conceſſero, cum laude & bonis recordationibus, facta atque famam nominis mei proſequantur. Annal. IV, 38.

Principibus certa & brevis eſt recti regula.

Utiliſſimus idem, ac breviſſimus bona-

rum malarumque rerum delectus, cogitare, quid aut volueris sub alio Principe, aut nolueris. Hist. I, 16.

Princeps subditos, ut cives, habeat.

Non dominationem & servos, sed rectorem & cives *cogitet*. Annal. XII, 11.

Majestatem tamen reverentiâ tueatur.

Majestate salvâ, cui major e longinquo reverentia. Annal. I, 47.

Dominationis suæ arcana calleat.

Augustus inter alia dominationis arcana, vetitis, nisi permissu, ingredi senatoribus aut equitibus Romanis illustribus, seposuit Ægyptum: ne fame urgeret Italiam, quisquis eam provinciam claustraque terræ ac maris, quamvis levi præsidio adversùs ingentes exercitus insedisset. Annal. II, 59.

In ea inquiri ne sinat. Inquirenti Gallo infensus fuit Tiberius.

Haud dubium erat eam *Galli* sententiam altiùs penetrare, & arcana imperii tentari. Annal. II, 36.

Id illicitum semper & anceps.

Abditos Principis sensus, & si quid

occultius parat, exquirere illicitum, anceps; nec ideo adsequare. Annal. VI, 8.

Annonam curet.

Annonæ curam sustinet Princeps: hæc omissa, funditus rempublicam trahet. Annal. III, 54.

In annonæ sævitiâ, additum a Tiberio solamen.

Sævitiam annonæ incusante plebe, Tiberius statuit frumento pretium quod emptor penderet, binosque nummos se additurum negotiatoribus in singulos modios. Neque tamen ob ea parentis patriæ delatum & antea vocabulum adsumpsit. Annal. II, 87.

Magnum Principem non dedecet popularitas.

Augustus civile rebatur misceri voluptatibus vulgi. Annal. I, 54.

Fœda Principatûs præmia.

Otho stupra nunc, & comessationes, & feminarum cœtus, volvit animo: hæc Principatûs præmia putat; quorum libido ac voluptas penes ipsum sit, rubor ac dedecus penes omnes. Hist. I, 30.

Falluntur, quibus luxuria ſpecie liberalitatis imponit. Perdere iſte *Otho* ſciet; donare neſciet. Hiſt. I, 30.

Inviſi ſemel Principis miſeranda ſors.

Inviſo ſemel Principe, ſeu bene, ſeu malè facta premunt. Hiſt. I, 7.

Vulgi iniqua de Principibus judicia.

Ipſa ætas Galbæ, & irriſui & faſtidio erat, aſſuetis juventæ Neronis; & Imperatores formâ ac decore corporis, ut eſt mos vulgi, comparantibus. Hiſt. I, 7.

Contumaciâ ne Principem irritent populi.

Contumaciâ inferiorum, lenitatem imperitantis deminui. Annal. XVI, 28.

Ferenda regum ingenia, neque uſui crebras mutationes. Annal. XII, 11.

Quomodo ſterilitatem, aut nimios imbres, & cetera naturæ mala, ita luxum & avaritiam dominantium tolerate. Vitia erunt donec homines: ſed neque hæc continua, & meliorum interventu penſantur. Hiſt. IV, 74.

Se meminiſſe temporum, quibus natus ſit, quam civitatis formam patres avique inſtituerint: ulteriora mirari, præſentia

ſequi : bonos imperatores voto expetere, qualeſcumque tolerare. Hiſt. IV, 8.

VII. MORES PRINCIPUM ROMANORUM.

AUGUSTUS.

Ejus mens.

Divi Auguſti acerrima mens. Hiſt. II, 76.

Sub eo Principe, florens imperium.

Mari Oceano, aut amnibus longinquis ſeptum imperium : regiones, provinciæ, claſſes, cuncta inter ſe connexa : jus apud cives, modeſtia apud ſocios : Urbs ipſa magnifico ornatu : pauca admodum vi tractata, quo ceteris quies eſſet. Annal. I, 9.

TIBERIUS.

Cautus Princeps.

Cautiſſima Tiberii ſenectus. Hiſt. II, 76.

Diſſimulationis ſtudioſiſſimus.

Nullam æquè Tiberius, ut rebatur, ex virtutibus ſuis, quàm diſſimulationem,

diligebat. Annal. IV, 71.

Eam ad mortem usque retinuit.

Jam Tiberium corpus, jam vires, nondum dissimulatio deserebat : idem animi rigor, sermone ac vultu intentus, quæsitâ interdum comitate, quamvis manifestam defectionem tegebat. Annal. VI, 50.

Callidus & anxius.

Ut callidum ejus ingenium, ita anxium judicium : neque eminentes virtutes sectabatur, & rursum vitia oderat : ex optimis periculum sibi ; a pessimis dedecus publicum metuebat. Annal. I, 80.

Tristis sub eo Roma.

Angusta & lubrica oratio sub Principe, qui libertatem metuebat, adulationem oderat. Annal. II, 87.

Non aliàs magis anxia & pavens civitas, egens adversum proximos, congressus, colloquia, notæ ignotæque aures vitari : etiam muta atque inanima tectum & parietes circumspectabantur. Annal. IV, 69.

Antequam in deterius mutaretur, principatûs ejus forma.

Publica negotia, & privatorum maxi-

ma, apud patres tractabantur: dabaturque primoribus differere; & in adulationem lapsos cohibebat ipse; mandabatque honores, nobilitatem majorum, claritudinem militiæ, illustres domi artes spectando; ut satis constaret, non alios potiores fuisse: sua consulibus, sua prætoribus species: minorum quoque magistratuum exercita potestas; legesque, si majestatis quæstio eximeretur, bono in usu. At frumenta, & pecuniæ vectigales, cetera publicorum fructuum, societatibus equitum Romanorum agitabantur. Res suas Cæsar spectatissimo cuique, quibusdam ignotis ex famâ mandabat, semelque adsumpti tenebantur, prorsus sine modo, cùm plerique iisdem negotiis insenescerent. Plebes acri quidem annonâ fatigabatur: sed nulla in eo culpa ex Principe: quin infecunditati terrarum, aut asperis maris obviàm iit, quantùm impendio diligentiâque poterat. Et ne provinciæ novis oneribus turbarentur, utque vetera sine avaritiâ aut crudelitate magistratuum tolerarent, providebat: corporum verbera, ademptiones bonorum aberant. Rari per Italiam Cæsaris agri; modesta servitia; intra paucos libertos domus, ac si quando cum privatis disceptaret, forum

& jus. Annal. IV, 6 & 7.

Diversi ejus mores.

Morum tempora illi diversa: egregium vitâ famâque quoad privatus, vel in imperiis sub Augusto fuit: occultum ac subdolum fingendis virtutibus, donec Germanicus ac Drusus superfuere. Idem inter bona malaque mixtus, incolumi matre: intestabilis sævitiâ, sed obtectis libidinibus, dum Sejanum dilexit, timuitve: postremò in scelera simul ac dedecora prorupit, postquam remoto pudore & metu, suo tantum ingenio utebatur. Annal. VI, 51.

CAIUS CALIGULA.

Ejus natura.

C. Cæsar turbidus animi. Hist. IV, 48.

Falsa perdidicit.

Etsi commotus ingenio, simulationum tamen falsa in sinu avi perdidicerat. Annal. VI, 45.

Sub Tiberio servus, pòst dominus deterrimus.

Immanem animum subdolâ modestiâ

tegens, non damnatione matris, non exsilio fratrum ruptâ voce; qualem in diem Tiberius induisset, pari habitu, haud multùm distantibus verbis. Unde mox scitum Passieni dictum percrebuit, neque meliorem umquam servum, neque deteriorem dominum fuisse. Annal. VI, 20.

Ejus vitia fataque a Tiberio prævisa.

Illi, fortè orto sermone, L. Sullam inridenti, omnia Sullæ vitia & nullam ejusdem virtutem habiturum prædixit: simul crebris cum lacrimis minorem ex nepotibus complexus, truci alterius vultu; Occides hunc tu, inquit, & te alius. Annal. VI, 46.

CLAUDIUS.

Socors & hebes, uxoribus & libertis serviit.

Nihil arduum videbatur in animo Principis, cui non judicium, non odium erat, nisi indita & jussa. Annal. XII, 3.

A Messalinâ primùm inlusus, mox Agrippinæ magis devinctus.

Versa ex eo civitas, & cuncta feminæ

obediebant, non per lasciviam, ut Messalinæ rebus Romanis inludenti. Adductum, & quasi virile, servitium. Palam severitas, ac sæpius superbia: nihil domi impudicum, nisi dominationi expediret: cupido auri immensa obtentum habebat, quasi subsidium regno pararetur. Annal. XII, 7.

NERO.

Claudii insectatione gratiam gloriamque primùm quærit.

Formam futuri principatûs præscripsit, ea maximè declinans, quorum recens flagrabat invidia. Non enim se negotiorum omnium judicem fore, ut, clausis unam intra domum accusatoribus & reis, paucorum potentia grassaretur. Nihil in penatibus suis venale, aut ambitioni pervium: discretam domum & rempublicam. Teneret antiqua munia senatus. Consulum tribunalibus Italia & publicæ provinciæ adsisterent. Illi patrum aditum præberent: se mandatis exercitibus consulturum. Nec defuit fides. Multaque arbitrio senatûs constituta sunt. Annal. XIII, 4.

Dein lasciviâ diffluit.

Otium foris, fœda domi lascivia, quâ Nero itinera Urbis, & lupanaria, & diverticula, veste servili in dissimulationem suî compositus pererrabat. Annal. XIII, 25.

Patriæ ruinis usus, domum auream exstruit.

Nero usus est patriæ ruinis, exstruxitque domum, in quâ haud perinde gemmæ & aurum miraculo essent, solita pridem & luxu vulgata, quàm arva & stagna, & in modum solitudinum hinc silvæ, inde aperta spatia, & prospectus: magistris & machinatoribus Severo & Celere, quibus ingenium & audacia erat, etiam quæ natura denegavisset, per artem tentare, & viribus Principis inludere. Annal. XV, 42.

Corruptus & corruptor Romanos perdidit.

Ita quatuordecim annis a Nerone adsuefactos, ut haud minùs vitia Principum amarent, quàm olim virtutes verebantur. Hist. I, 5.

In hac corruptelâ, a conjuratis ejus libidines pertæsis designatur successor ei non valde absimilis.

Cœptâ simul, & auctâ, conjuratione, in quam certatim nomina dederant senatores, eques, miles, feminæ etiam, cum odio Neronis, tum favore in C. Pisonem. Is Calpurnio genere ortus, ac multas insignesque familias paternâ nobilitate complexus, claro apud vulgum rumore erat, per virtutem, aut species virtutibus similes. Namque facundiam tuendis civibus exercebat, largitionem adversùs amicos, & ignotis quoque comi sermone & congressu. Aderant etiam fortuita, corpus procerum, decora facies: sed procul gravitas morum, aut voluptatum parcimonia: lenitati ac magnificentiæ, & aliquando luxui indulgebat. Idque pluribus probabatur, qui, in tantâ vitiorum dulcedine, summum imperium non restrictum, nec perseverum volunt.

GALBA.

Princeps in Hispaniâ adsumitur.

Evulgatum imperii arcanum posse Principem alibi, quàm Romæ fieri. Hist. I, 4.

Ejus mores & fortuna.

Ser. Galba, quinque Principes prosperâ fortunâ emensus, alieno imperio felicior *fuit*, quàm suo. Vetus in familiâ nobilitas, magnæ opes: ipsi medium ingenium, magis extra vitia quàm cum virtutibus. Famæ nec incuriosus nec venditator. Pecuniæ alienæ non appetens, suæ parcus, publicæ avarus. Amicorum libertorumque, ubi in bonos incidisset, sine reprehensione patiens: si mali forent, usque ad culpam ignarus. Sed claritas natalium, & metus temporum obtentui, ut quod segnitia erat, sapientia vocaretur. Dum vigebat ætas, militari laude apud Germanias floruit. Proconsul Africam moderatè: jam senior citeriorem Hispaniam pari justitiâ continuit: major privato visus, dum privatus fuit, & omnium consensu capax imperii, nisi imperasset. Hist. I, 49.

Nocuit nimia severitas.

Constat potuisse conciliari animos quantulacumque parci senis liberalitate. Nocuit antiquus rigor, & nimia severitas; cui jam pares non sumus. Hist. I, 18.

Infirmus & credulus senex.

Hiantes, in magnâ fortunâ, amicorum cupiditates ipsa Galbæ facilitas intendebat: cùm apud infirmum & credulum, minore metu, & majore præmio peccaretur. Hist. I, 12.

Cuncta libertis servisque venalia.

Adferebant venalia cuncta præpotentes liberti: servorum manus subitis avidæ, & tamquam apud senem festinantes. Hist. I, 7.

Pisonem adoptat.

Piso, M. Crasso & Scriboniâ genitus, nobilis utrimque, vultu habituque moris antiqui, & æstimatione rectâ severus, deteriùs interpretantibus tristior habebatur: ea pars morum ejus, quò suspectior sollicitis, adoptanti placebat. Hist. I, 14.

O T H O.

Ejus adolescentia.

Otho pueritiam incuriosè, adolescentiam petulanter egerat, gratus Neroni æmulatione luxûs; eóque jam Poppæam Sabinam Principale scortum, ut apud conscium libidinum, deposuerat, donec

Octaviam uxorem amoliretur: mox suspectum in eâdem Poppæâ in provinciam Lusitaniam specie legationis sepofuit. Otho, comiter administratâ provinciâ, primus in partes *Galbæ* transgressus, nec segnis, & donec bellum fuit, inter præsentes splendidissimus, spem adoptionis statim conceptam, acriùs in dies rapiebat: faventibus plerisque militum, pronâ in eum aulâ Neronis ut similem. Hist. I, 13.

Ambitione ac libidine ad Principatûs desiderium trahitur.

Non erat Othoni mollis & corpori similis animus. Et intimi libertorum servorumque corruptiùs, quàm in privatâ domo habiti, aulam Neronis & luxus, adulteria, matrimonia, ceterasque regnorum libidines, avido talium, si auderet, ut sua ostentantes; quiescenti, ut aliena exprobrabant. Hist. I, 22.

Dissimulata in Principatu vitia.

Otho contra spem omnium non deliciis, neque desidiâ torpescere: dilatæ voluptates, dissimulata luxuria, & cuncta ad decorem imperii composita; eóque plus formidinis afferebant falsæ virtutes & vitia reditura. Hist. I, 71.

Morte, quàm vitâ clarior.

Origo illi e municipio Ferentino. Pater consularis, avus prætorius; maternum genus impar, nec tamen indecorum: pueritia ac juventa, qualem monstravimus: duobus facinoribus, altero flagitiosissimo, altero egregio, tantumdem apud posteros meruit bonæ famæ, quantum malæ. Hist. II, 50.

VITELLIUS.

Vitellii cum Othone comparatio.

Ante utriusque exitum, quo egregiam Otho famam, Vitellius flagitiosissimam, meruere; minùs Vitellii ignavæ voluptates, quàm Othonis flagrantissimæ libidines timebantur. Addiderat huic terrorem atque odium cædes Galbæ; contrà illi initium belli nemo imputabat. Vitellius ventre & gulâ sibi ipsi hostis; Otho, luxu, sævitiâ, audaciâ, reipublicæ exitiosior ducebatur. Hist. II, 31.

Vitellii gula & torpor.

Torpebat Vitellius, & fortunam Principatûs inerti luxu ac prodigis epulis præsumebat, medio diei temulentus & saginâ gravis. Hist. I, 62.

Epularum fœda & inexplebilis libido: ex Urbe atque Italiâ irritamenta gulæ gestabantur, strepentibus ab utroque mari itineribus: exhausti conviviorum apparatibus principes civitatum: vastabantur ipsæ civitates: degenerabat a labore ac virtute miles, assuetudine voluptatum, & contemptu ducis. Hist. II, 62.

Nihil eorum quæ fierent Vitellio anquirente: brevi auditu, quamvis magna transibat, impar curis gravioribus. Hist. II, 59.

Ejus aulæ fœditas.

Nemo in illâ aulâ, probitate aut industriâ certavit: unum ad potentiam iter prodigis epulis, & sumptu ganeâque satiare inexplebiles Vitellii libidines. Ipse abundè ratus, si præsentibus frueretur, nec in longius consultans, novies millies sestertium paucissimis mensibus intervertisse creditur. Hist. II, 95.

Nulla consilia, aut læsura.

Surdæ ad fortia consilia Vitellio aures. Hist. III, 66.

Peritissimos, & si consulerentur, vera dicturos, arcuere intimi amicorum Vitellii, ita formatis Principis auribus, ut

aſpera, quæ utilia, nec quidquam niſi jucundum & læſurum acciperet. Hiſt. III, 56.

Morte, ut vitâ, probroſus.

Vitellius, captâ Urbe, per averſam palatii partem, Aventinum in domum uxoris ſellulâ defertur: ut ſi diem latebrâ vitaviſſet, Tarracinam ad cohortes fratremque perfugeret. Dein mobilitate ingenii, & quæ natura pavoris eſt, cùm omnia metuenti, præſentia maximè diſplicerent, in palatium regreditur, vaſtum, deſertumque: dilapſis etiam infimis ſervitiorum, aut occurſum ejus declinantibus. Terret ſolitudo, & tacentes loci: tentat clauſa: inhorreſcit vacuis: feſſuſque miſero errore, & pudendâ latebrâ ſemet occultans, ab Julio Placido tribuno cohortis protrahitur. Vinctæ pone tergum manus: laniatâ veſte, fœdum ſpectaculum ducebatur, multis increpantibus, nullo illacrimante: deformitas exitûs miſericordiam abſtulerat. Obvius e Germanicis militibus Vitellium infeſto ictu, per iram, vel quò maturiùs ludibriis eximeret; an tribunum appetierit, in incerto fuit: aurem tribuni amputavit, ac ſtatim confoſſus eſt. Vitellium infeſtis mucro-

nibus coactum modò erigere os & offerre contumeliis, nunc cadentes statuas suas, plerumque rostra, & Galbæ occisi locum contueri; postremò ad Gemonias, ubi corpus Flavii Sabini jacuerat, propulere. Vox una non degeneris animi excepta, cùm tribuno insultanti, se tamen Imperatorem ejus fuisse respondit. Ac deinde ingestis vulneribus, concidit. Et vulgús eâdem pravitate insectabatur interfectum, quâ foverat viventem. Pater illi L. Vitellius: septimum & quinquagesimum ætatis annum explebat: consulatum, sacerdotia, nomen locumque inter primores, nullâ suâ industriâ, sed cuncta patris claritudine adeptus. Principatum ei detulere, qui ipsum non noverant. Studia exercitûs, rarò cuiquam bonis artibus quæsita perinde adfuere, quàm huic per ignaviam. Inerat tamen simplicitas ac liberalitas: quæ, ni adsit modus, in exitium vertuntur. Amicitias dum magnitudine munerum, non constantiâ morum continere putat, meruit magis, quàm habuit. Reipublicæ haud dubiè intererat, Vitellium vinci: sed imputare perfidiam non possunt, qui Vitellium Vespasiano prodidere, cùm a Galbâ descivissent. Hist. III, 85 & 86.

VESPASIANUS.

Bello egregius, sed avarus, imperium Muciani studiis adeptus.

Vespasianus acer militiæ, anteire agmen, locum castris capere, noctu diuque consilio, ac si res posceret, manu hostibus obniti, cibo fortuito, veste habituque vix a gregario milite discrepans: prorsus, si avaritia abesset, antiquis ducibus par. Mucianum e contrario magnificentia, & opes, & cuncta privatum modum supergressa extollebant: aptior sermone, dispositu provisuque, civilium rerum peritus: egregium Principatûs temperamentum, si demptis utriusque vitiis, solæ virtutes temperarentur. Hist. II, 5.

Ejus Principatûs initia, prioribus similia.

Magna & misera civitas, eodem anno Othonem Vitelliumque passa, inter Vinios, Fabios, Icelos, Asiaticos, variâ & pudendâ sorte agebat; donec successere Mucianus & Marcellus, & magis alii homines, quàm alii mores. Hist. II, 95.

In melius mutatur.

Ambigua de Vespasiano fama: solusque omnium ante se Principum, in melius mutatus est. Hist. I, 50.

TITUS.

Ejus ingenium.

Titi ingenium quantæcumque fortunæ capax, decor oris cum quadam majestate: mitis natura. Hist. II, 1. IV, 86.

Adolescentia, Principatus.

Neque abhorrebat a Berenice juvenilis animus: sed gerendis rebus nullum ex eo impedimentum: lætam voluptatibus adolescentiam egit, suo quàm patris imperio modestior. Hist. II, 2.

DOMITIANUS.

Cæsaris vitia.

Nomen sedemque Cæsaris Domitianus acceperat, nondum ad curas intentus, sed stupris & adulteriis filium Principis agebat. Hist. IV, 2.

Ex paternâ fortunâ tantùm licentiam *usurpabat*. Vit. Agric. VII.

Indomitæ *ejus* libidines timebantur. Hiſt. IV, 68.

Princeps ſævus, deinde atrox.

Domitiani natura præceps in iram, & quò obſcurior, eò irrevocabilior. Vit. Agric. XLII.

Infenſus virtutibus Princeps. Vit. Agric. XLI.

Domitianus non jam per intervalla ac ſpiramenta temporum, ſed continuo & velut uno ictu rempublicam exhauſit. . . . Nero tamen ſubtraxit oculos, juſſitque ſcelera, non ſpectavit : præcipua ſub Domitiano miſeriarum pars erat, videre & aſpici : cùm ſuſpiria noſtra ſubſcriberentur : cùm denotandis tot hominum palloribus ſufficeret ſævus ille vultus & rubor, a quo ſe contra pudorem muniebat. Vit. Agric. XLV.

Miſerrima tum civitas.

Sicut vetus ætas vidit quid ultimum in libertate eſſet, ita nos quid in ſervitute, adempto per inquiſitiones & loquendi audiendique commercio. . . Per quindecim annos, grande mortalis ævi ſpatium, multi fortuitis caſibus, promptiſſimus quiſque ſævitiâ Principis interciderunt.

Pauci

Pauci, & ut ita dixerim, non modò aliorum, sed etiam nostrî superstites sumus, exemptis e mediâ vitâ tot annis, quibus juvenes ad senectutem, senes prope ad ipsos exactæ ætatis terminos per silentium venimus. Vit. Agric. II & III.

NERVA.

Sub egregio Principe, resurgit Roma.

Primo statim beatissimi sæculi ortu Nerva Cæsar res olim dissociabiles *miscuit*, Principatum ac libertatem. Vit. Agric. III.

TRAJANUS.

Princeps optimus.

Auget quotidie felicitatem imperii Nerva Trajanus; nec spem modò ac votum securitas publica, sed ipsius voti fiduciam, ac robur adsumpsit. Vit. Agric. III.

Inter Domitiani mala, spes unica fuit durare & Principem Trajanum videre.

Durare in hac beatissimi sæculi luce, ac Principem Trajanum videre, augurio

votisque apud nostras aures ominabatur *Agricola.* Vit. Agric. XLIV.

Sub optimo Principe, Romæ felicitas.

Nunc demum redit animus... Non pigebit vel inconditâ ac rudi voce memoriam prioris servitutis ac testimonium præsentium temporum composuisse. Vit. Agric. III.

Rarâ temporum felicitate, ubi sentire quæ velis, & quæ sentias dicere licet. Hist. I, 1.

VIII. AULA.

Fortunæ intenta. Inde Tiberius senex Macroni, gratiam Caii juvenis captanti, exprobrabat:

Occidentem ab eo deseri, Orientem spectari. Annal. VI, 47.

Nec certa spes.

Fato & sorte nascendi, ut cetera, ita Principum inclinatio in hos, offensio in illos. Annal. IV, 20.

Ibi cauta magis, quàm acria, valent consilia.

Potentiam cautis, quàm acribus consiliis, tutiùs haberi. Annal. XI, 29.

Fluxa aulæ potentia.

Nihil rerum mortalium tam instabile ac fluxum, quàm fama potentiæ non suâ vi nixæ. Annal. XIII, 19.

‡ Sallustius Crispus ætate provectâ speciem magis in amicitiâ Principis, *Augusti*, quàm vim tenuit. Idque & Mæcenati acciderat; fato potentiæ rarò sempiternæ: an satias capit aut illos, cùm omnia tribuerunt, aut hos, cùm jam nihil reliquum est, quod cupiant? Annal. III, 30.

In aulâ, post casum, nulla manet potentiæ reverentia.

Infractâ a Nerone Agrippinæ potentiâ, statim relictum Agrippinæ limen: Nemo solari, nemo adire, præter paucas feminas, amore an odio incertum. Ann. XIII, 19.

E nimiâ potentiâ, maximum periculum.

Vinius in dies quantò potentior, eodem actu invisior erat. Hist. I, 12.

Nec ibi tuta obſcuritas.

Satis clarus eſt apud timentem, quiſquis timetur. Hiſt. II, 76.

In aulâ facetiis abſtine.

Facetiarum apud præpotentes in longum memoria eſt. Annal. V, 2.

Ubi multùm ex vero traxere, acrem ſuî memoriam relinquunt. Annal. XV, 68.

Aula criminationibus & laudibus ſæva.

Valens, quamquam bene de partibus meritus, nullo apud Vitellium honore fuit: Secretis eum criminationibus infamaverat Fabius ignarum, & quò incautior deciperetur, palam laudatum. Hiſt. I, 64.

Peſſimum inimicorum genus, laudantes. Vit. Agric. XLI.

Qualis in Principes.

Hæc cum adſenſu audita ab his, quibus omnia Principum honeſta atque inhoneſta laudare mos eſt, plures per ſilentium aut occultum murmur excepere. Annal. II, 38.

Aulici ſumma laus.

Inter abruptam contumaciam, & de-

forme obsequium pergere iter ambitione ac periculis vacuum. Annal. IV, 20.

In Sejano, pessimæ aulici artes.

Tiberium variis artibus devinxit adeò, ut obscurum adversùm alios, sibi uni incautum intectumque efficeret, non tam solertiâ (quippe iisdem artibus victus est) quàm deûm irâ in rem Romanam, cujus pari exitio viguit, ceciditque. Corpus illi laborum tolerans, animus audax: suî obtegens, in alios criminator: juxtà adulatio & superbia: palam compositus pudor, intus summa apiscendi libido: ejusque causâ, modò largitio & luxus, sæpius industria ac vigilantia, haud minùs noxiæ, quotiens parando regno finguntur. Annal. IV, 1.

IX. CONSILIA.

In imperiis plura consiliis agenda.

Plura in summâ fortunâ auspiciis & consiliis, quàm telis & manibus geri. Annal. XIII, 6.

Consilia Princeps adhibeat.

Quàm arduum, quàm subjectum fortunæ cuncta regendi onus. Annal. I, 11.

Consiliorum difficultas.

Suadere Principi quod oporteat, multi laboris. Hist. I, 15.

Absit ambitio.

Neque posse Principem suâ scientiâ cuncta complecti; neque expedire, ut ambitione alienâ trahatur. Annal. III, 69.

Absit assentatio.

Assentatio erga Principem quemcumque, sine affectu peragitur. Hist. I, 15.

Pessimi consultores.

Quibus omnia Principum honesta atque inhonesta laudare mos est. Annal. II, 38.

Absit pavor.

Pavidis consilia in incerto sunt. Annal. III, 9.

Adsit incorrupta libertas.

Neque in iis, quæ ad rempublicam pertinerent, consilio nisi suo usurum, vel cum periculo offensionis. Annal. I, 8.

Consultoribus tamen ex libertate fama, fortuna ex obsequio.

Illa ætas duo pacis decora simul tulit: sed Labeo incorruptâ libertate, & ob id famâ celebratior: Capitonis obsequium dominantibus magis probabatur. Illi, quòd præturam intra stetit, commendatio ex injuriâ; huic quòd consulatum adeptus est, odium ex invidiâ oriebatur. Annal. III, 75.

Cùm difficilia sunt tempora, sua est & consultoribus laus.

Lepidum, temporibus illis, gravem & sapientem virum fuisse comperio. Nam pleraque ab sævis adulationibus aliorum, in melius flexit: neque tamen temperamenti egebat, cùm æquabili auctoritate & gratiâ apud Tiberium viguerit. Annal. IV, 20.

L. Piso nullius servilis sententiæ sponte auctor, & quotiens necessitas ingrueret, sapienter moderans. Annal. VI, 10.

Sæpe ex consultoribus, Principum vitia.

Vitellius adventu fratris & irrepentibus

dominationis magiſtris, ſuperbior & atrocior. Hiſt. II, 63.

Ipſo Veſpaſiano, inter initia imperii, ad obtinendas iniquitates haud perinde obſtinato : donec indulgentiâ fortunæ, & pravis magiſtris, didicit, auſuſque eſt. Hiſt. II, 84.

X. ROMA.

Romæ dignitas.

Caput rerum Urbem. Hiſt. II, 32.

Unde in omnia regimen. Annal. III, 47.

Erat grande momentum in nomine Urbis ac prætextu ſenatûs. Hiſt. I, 76.

Mores Urbis.

Civitas novis ſermonibus læta. Hiſt. IV, 11.

Cuncta interpretans. Hiſt. II, 91.

Omnium gnara & nihil reticens. Annal. XI, 27.

Rimandis offenſis ſagax. Hiſt. IV, 11.

Avida diſcordiarum. Annal. XVI, 22.

Fecunda gignendis inimicitiis. Hiſt. II, 93.

Facilis ad accipienda credendaque omnia nova, cùm triſtia ſunt. Hiſt. I, 19.

Pavida & ſervitio parata. Hiſt. IV, 2.

Sunt procacia Urbanæ plebis ingenia. Hist. III, 32.

Lascivit & furit, nec mala quidem publica miseratur.

Concurrêre in campo Martio infestæ *Flavianorum & Vitellianorum* acies. Pro Flavianis fortuna, & parta totiens victoria: Vitelliani desperatione solâ ruebant; & quamquam pulsi, rursus in Urbe congregabantur. Aderat pugnantibus spectator populus, utque in ludicro certamine, hos modò, rursus illos clamore & plausu fovebat: quotiens pars altera inclinasset, abditos in tabernis, aut si quam in domum perfugerant, erui jugularique expostulantes, parte majore prædæ potiebantur: nam milite ad sanguinem & cædes obverso spolia in vulgus cedebant. Sæva ac deformis Urbe totâ facies: alibi prœlia & vulnera; alibi balineæ propinæque: simul cruor & strues corporum: juxta scorta & scortis similes.: quantum in luxurioso otio libidinum; quidquid in acerbissimâ captivitate scelerum: prorsus ut eamdem civitatem & furere crederes, & lascivire. Conflixerant antè armati exercitus in Urbe, bis L. Sullâ, semel Cinnâ victoribus, nec tunc minus cru-

delitatis: nunc inhumana securitas, & ne minimo quidem temporis voluptates intermissæ, velut festis diebus id quoque gaudium accederet, exsultabant, fruebantur; nullâ partium curâ, malis publicis læti. Hist. III, 82, 83.

In adulationem prona, lætatur sceleribus.

Exacto per scelera die, novissimum malorum fuit lætitia. Hist. I, 47.

Corrumpere & corrumpi læta.

Accitam lasciviam, ut quod usquam corrumpi & corrumpere queat, in Urbe visatur. Annal. XIV, 20.

Corrumpere & corrumpi, sæculum vocatur. De Morib. German. XIX.

Atrocibus etiam facilis.

Urbem, quò cuncta undique atrocia, aut pudenda, confluunt celebranturque. Annal. XV, 44.

XI. SENATUS.

Senatûs dignitas.

Senatus caput imperii, & decora omnium provinciarum. Hist. I, 84.

Senatus populusque, numquam obscura nomina, etsi aliquando obumbrentur. Hist. II, 32.

Ejus munia.

Publica negotia, & privatorum maxima apud patres tractabantur. Annal. IV, 6.

Fas fuit senatori, ut de bello aut pace; de vectigalibus & legibus, quibusque aliis res Romana continetur suaderet dissuaderetve. Annal. XIII, 49.

In senatu Principis præsidium. Otho milites alloquens, senatum pro se stantem laudat.

Senatûs splendore & gloriâ sordes & obscuritatem Vitellianarum partium perstringimus. Nationes aliquas occupavit Vitellius, imaginem quamdam exercitûs habet. Senatus nobiscum est. Sic fit, ut hinc respublica, inde hostes reipublicæ constiterint. Quid? vos pulcherrimam hanc Urbem, domibus & tectis, & congestu lapidum, stare creditis? Muta ista & inanima intercidere ac reparari promiscua sunt: æternitas rerum, & pax gentium, & mea cum vestrâ salus, incolumitate senatûs firmatur. Hunc auspicatò a parente & conditore Urbis nostræ ins-

titutum, & a regibus usque ad Principes continuum & immortalem, sicut a majoribus accepimus, sic posteris tradamus. Nam ut ex vobis senatores, ita ex senatoribus Principes nascuntur. Hist. I, 84.

Nec sine gratiâ, nec sine severitate sit.

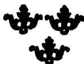
Senatum neque gratiæ, neque severitatis expertem haberi par *est*. Annal. I, 25.

Senatum dedecet servitus.

Memoriæ proditur, Tiberium quotiens curiâ egrederetur, Græcis verbis in hunc modum eloqui solitum, *ô homines ad servitutem paratos!* scilicet etiam illum, qui libertatem publicam nollet, tam projectæ servientium patientiæ tædebat. Ann. III, 65.

Quandoque nocet multitudo.

Judice ab uno faciliùs discerni: odium & invidiam apud multos valere. Ann. III, 10.



XII. LEGES.

Legum initia.

Vetuſtiſſimi mortalium, nullâ adhuc malâ libidine, ſine probro, ſcelere, eóque ſine pœnâ aut coercitionibus, agebant : neque præmiis opus erat, cùm honeſta ſuopte ingenio peterentur; & ubi nihil contra morem cuperent, nihil per metum vetabantur. At poſtquam exui æqualitas, & pro modeſtiâ ac pudore, ambitio & vis incedebat; provenere dominationes : multoſque apud populos æternùm manſere. Quidam ſtatim, aut poſtquam regum pertæſum, leges maluerunt. Hæ primò rudibus hominum animis ſimplices erant. Annal. III, 26.

Qui leges apud Romanos ſanxere?

Nobis Romulus, ut libitum, imperitaverat : dein Numa religionibus & divino jure populum devinxit; repertaque quædam a Tullo & Anco : ſed præcipuus Servius Tullius ſanctor legum fuit, quîs etiam reges obtemperarent. Annal. III, 26.

Pulsis regibus, statutæ a libertate leges.

Pulso Tarquinio, adversùm patrum factiones multa populus paravit tuendæ libertatis, & firmandæ concordiæ: creatique decemviri, & accitis quæ usquam egregia, compositæ duodecim tabulæ, finis æqui juris. Annal. III, 27.

Secutæ leges, plerumque discordes ac violentæ.

Secutæ leges, etsi aliquando in maleficos ex delicto, sæpius tamen dissensione ordinum, & apiscendi illicitos honores, aut pellendi claros viros, aliaque ob prava, per vim latæ sunt. Annal. III, 27.

Legum malis incassum opem ferre voluit Pompeius.

Cn. Pompeius tertiùm consul, corrigendis moribus delectus, & gravior remediis quàm delicta erant, suarumque legum auctor idem ac subversor, quæ armis tuebatur, armis amisit. Annal. III, 28.

Graviora inde mala.

Exin continua per viginti annos discordia, non mos, non jus: deterrima

quæque impune; ac multa honesta exitio fuere. Annal. III, 28.

Quæ tandem composuit Augustus.

Sexto demum consulatu Cæsar Augustus, potentiæ securus, quæ triumviratu jusserat, abolevit; deditque jura, quîs pace & Principe uteremur. Annal. III, 28.

Ne temerè ferantur, ne impunè transcendantur leges.

Si velis quod nondum vetitum est; timeas ne vetêre: at si prohibita impunè transcenderis, neque metus ultrà, neque pudor est. Annal. III, 54.

Leges in facta constitutæ.

Ideo leges in facta constitui, quia futura in incerto sint: sic a majoribus institutum, ut si anteissent delicta, pœnæ sequerentur. Annal. III, 69.

Culpa, quàm pœna, tempore prior: emendari, quàm peccare, posterius est. Annal. XV, 20.

Egregiæ leges ex delictis.

Usu probatum est leges egregias, exempla honesta, apud bonos ex delictis aliorum gigni, Annal. XV, 20.

In pœnis jus & modus.

Esse pœnas legibus constitutas, quibus sine judicum sævitiâ, & temporum infamiâ, supplicia decernerentur. Annal. XIV, 48.

Non quidquid nocens reus pati mereretur, id egregio sub Principe, & nullâ necessitate obstricto senatu, statuendum. Annal. XIV, 48.

Legum severitatem excusat utilitas publica.

Habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum, quod contra singulos utilitate publicâ rependitur. Annal. XIV, 44.

Quando multæ leges?

Corruptissimâ republicâ, plurimæ leges. Annal. III, 27.

Ut antehac flagitiis, ita tunc legibus laborabatur. Annal. III, 25.

Acria initia, incuriosus finis.

Acribus, ut ferme talia, initiis, incurioso fine. Annal. VI, 17.

Ubi invalida legum auxilia?

Invalido legum auxilio, quæ vi, am-

bitu, poftremo pecuniâ turbabantur. Annal. I, 2.

XIII. POPULUS.

Qualis populi Romani animus.

Imperaturus es hominibus, qui nec totam fervitutem pati poffunt, nec totam libertatem. Hift. I, 16.

Ejus ftudia.

Populus novarum rerum cupiens pavidufque. Annal. XV, 46.

Rivalitate gaudet.

Neminem fine æmulo finit. Annal. XIV, 29.

Vulgi mores.

Vulgus credulum. Hift. IV, 49.
Fingendi avidum. Hift. II, 1.
Pronum ad fufpiciones. Hift. II, 21.
Ad deteriora promptum. Ann. XV, 64.
Cujufcumque motûs novi cupidum. Hift. I, 80.
Mutabile fubitis, & tam pronum in mifericordiam, quàm immodicum fævitiâ. Hift. I, 69.

Sine rectore præceps, pavidum, socors. Hist. IV, 37.

Ignavum, & nihil ultra verba ausurum. Hist. III, 58.

Vacuum curis, & sine falsi verique discrimine solitas adulationes edoctum. Hist. II, 90.

Cupiens voluptatum, & si eòdem Princeps trahat, lætum. Annal. XIV, 14.

Vulgus in judiciis præceps.

Mos vulgo, quamvis falsis reum subdere. Annal. I, 39.

Fortuitis etiam abutitur.

Qui mos vulgo, fortuita ad culpam trahentes. Annal. IV, 64.

Naturâ & fortunâ querulum.

Octavia, Neronis uxor, in Campaniam pulsa est. Inde crebri questus, nec occulti per vulgum, cui minor sapientia, & ex mediocritate fortunæ pauciora pericula sunt. Annal. XIV, 60.

De annonâ unicè sollicitum.

Vulgus, alimenta in dies mercari solitum, cui una ex republicâ annonæ cura. Hist. IV, 38.

Extremorum tamen malorum metu mæstum.

Duos omnium mortalium impudicitiâ, ignaviâ, luxuriâ deterrimos, velut ad perdendum imperium fataliter electos, non senatus modò & eques, quîs aliqua pars & cura reipublicæ, sed vulgus quoque palam mærere. Hist. I, 50.

Vulgi audacia, aut pavor.

Fortioribus remediis agendum: nihil in vulgo modicum: terrere, ni paveant: ubi pertimuerint, impune contemni. Annal. I, 29.

Quod audaciâ turbidum, vi coercendum.

Augustus, rerum potitus, ob magnitudinem populi, ac tarda legum auxilia, sumpsit e consularibus qui coerceret servitia, & quod civium audaciâ turbidum, nisi vim metuat. Annal. VI, 11.

XIV. COLONIÆ.

Condendarum coloniarum optima primùm ratio.

Olim universæ legiones deducebantur cum tribunis, & centurionibus, & suis

cujusque ordinis militibus, ut consensu & caritate rempublicam efficerent. Annal. XIV, 27.

Postea neglecta est.

Deducebantur ignoti inter se, diversis manipulis, sine affectibus mutuis, quasi ex alio genere mortalium repentè in unum collecti, numerus magis, quàm colonia. Annal. XIV, 27.

Quæ inde secuta vitia.

Veterani Tarentum & Antium adscripti, non tamen infrequentiæ locorum subvenere, dilapsis pluribus in provincias, in quibus stipendia expleverant. Neque conjugiis suscipiendis, neque alendis liberis sueti, orbas sine posteris domos relinquebant. Annal. XIV, 27.

Coloniis infensi hostes.

Britanni sparsos per castella milites consectati, expugnatis præsidiis, ipsam coloniam invasere, ut sedem servitutis. Vit. Agric. XVI.

Colonia Camulodunum validâ veteranorum manu deducitur in agros captivos, subsidium adversùs rebelles, & imbuendis sociis ad officia legum. Annal. XII, 32.

XV. TRIBUTA, VECTIGALIA.

Tributorum necessitas.

Neque quies gentium, ſine armis; neque arma, ſine ſtipendiis; neque ſtipendia ſine tributis haberi queunt. Hiſt. IV, 74.

Centeſimam rerum venalium poſt bella civilia inſtitutam deprecante populo, edixit Tiberius militare ærarium eo ſubſidio niti. Annal. I, 78.

Iis provideat Princeps.

Ne provinciæ novis oneribus turbarentur, utque vetera ſine avaritiâ aut crudelitate magiſtratuum tolerarent, providebat *Tiberius.* Corporum verbera, ademptiones bonorum aberant. Annal. IV, *6.*

Temperandæ publicanorum cupidines, non tollenda vectigalia.

Crebris populi flagitationibus immodeſtiam publicanorum arguentis, dubitavit Nero, an cuncta vectigalia omitti juberet, idque pulcherrimum donum generi mortalium daret. Sed impetum

ejus, multùm priùs laudatâ magnitudine animi, attinuere ſenatores, diſſolutionem imperii docendo, ſi fructus, quibus reſpublica ſuſtineretur, deminuerentur. Quippe, ſublatis portoriis, ſequens, ut tributorum abolitio expoſtularetur. Pleraſque vectigalium ſocietates a conſulibus & tribunis plebis conſtitutas, acri etiam populi Romani tum libertate. Reliqua mox ita proviſa, ut ratio quæſtuum & neceſſitas erogationum inter ſe congruerent. Temperandas planè publicanorum cupidines, ne per tot annos ſine querelâ tolerata, novis acerbitatibus ad invidiam verterent. Annal. XIII, 50.

Parcimonia ſit, ne gliſcant ſcelera.

Ærarium ſi ambitione exhauſerimus, per ſcelera ſupplendum erit. Annal. II, 38.

Quibuſdam populis non tributa, ſed viri indicebantur.

Batavi gloriabantur ſibi non tributa, ſed virtutem & viros indici: proximum id libertati. Hiſt. V, 25.

Batavis manet honos, & antiquæ ſocietatis inſigne: nam nec tributis contemnuntur, nec publicanus atterit: exempti oneribus & collationibus, & tantùm in

usum prœliorum sepositi, velut tela atque arma, bellis reservantur. De Mor. German. XXIX.

Equitum Romanorum societatibus agitabantur vectigalia.

Frumenta, & pecuniæ vectigales, cetera publicorum fructuum, societatibus equitum Romanorum agitabantur. Annal. IV, 6.

XVI. PROVINCIARUM RECTORES.

Provinciæ rector domum suam primum coerceat.

Julius Agricola a se suisque orsus, primam domum suam coercuit; quod plerisque haud minus arduum est, quàm provinciam regere; nihil per libertos servosque publicæ rei. Vit. Agric. XIX.

Alienæ famæ consulat.

Rarissimâ moderatione maluit videri invenisse bonos, quàm fecisse. Vit. Agric. VII.

Officiis non peccaturos præponat.

Officiis & administrationibus potiùs

non peccaturos præponere, quàm damnare, cùm peccassent. Vit. Agric. XIX.

Vigil sit, ac cautus.

Omnia scire, non omnia exsequi. Vit. Agric. XIX.

Moderatus in pœnâ.

Parvis peccatis veniam, magnis severitatem commodare: nec pœnâ semper, sed sæpius pœnitentiâ contentus esse. Vit. Agric. XIX.

Intempestivis delictorum remediis abstineat.

Felix intempestivis remediis delicta accendebat. Annal. XII, 54.

Nec favorem captet, nec offendat.

Plura sæpe peccantur, dum demeremur, quàm dum offendimus. Annal. XV, 21.

In exigendis tributis æqualis.

Frumenti & tributorum auctionem æqualitate munerum mollire, circumcisis, quæ in quæstum reperta, ipso tributo graviùs tolerabantur. Vit. Agric. XIX.

Idem

Idem sit administrationis tenor.

Initia magistratuum nostrorum meliora ferme, finis inclinat. Annal. XV, 21.

Nec necesse est ut emineat, sed par sit negotiis.

Poppæus Sabinus, modicus originis, Principum amicitiâ consulatum ac triumphale decus adeptus; maximisque provinciis per quatuor & viginti annos impositus, nullam ob eximiam artem, sed quòd par negotiis, neque supra erat. Annal. VI, 39.

In Agricolâ egregium exemplar.

Tempora curarum remissionumque divisa: ubi conventus ac judicia poscerent, gravis, intentus, severus, & sæpius misericors: ubi officio satisfactum, nulla ultrà potestatis persona, tristitiam, & arrogantiam, & avaritiam exuerat: nec illi, quod est rarissimum, aut facilitas auctoritatem, aut severitas amorem deminuit. Integritatem atque abstinentiam in tanto viro referre, injuria virtutum fuerit. Tacit. Vit. Agric. IX.

XVII. Militia.

Lectus olim miles, non emptus.

Galbæ vox pro republicâ honesta, ipsi anceps, legi a se militem, non emi. Hist. I, 5.

Voluntario militi non eadem virtus.

Voluntarium militem non eâdem virtute ac modestiâ agere: quia plerumque inopes ac vagi sponte militiam sumunt. Annal. IV, 4.

Non ex commendatione, sed optimus, probetur.

Julius Agricola non studiis privatis, nec ex commendatione, aut precibus centurionum, milites adscire, sed optimum quemque fidelissimum putare. Vit. Agric. XIX.

Aliter subvertitur militiæ decus.

Sub Vitellio Principe, convulsum castrorum decus, viginti millibus e toto exercitu permixtis magis, quàm electis. Hist. II, 94.

Cum milite abstinendum contumeliâ.

Militi insolens contumeliæ animus. Hist. II, 88.

Si justa orat, ne contradicas.

Preces erant, sed quibus contradici non posset. Hist. IV, 46.

Ejus libidinem facilitate ne accendas.

Flaccus multa concedendo nihil aliud effecerat, quàm ut acriùs exposcerent, quæ sciebant negaturum. Hist. IV, 19.

Decora militis sedes, castra.

Proprium esse militis decus, in castris: illam patriam, illos penates. Hist. III, 84.

Extra castra corrumpitur.

Inter paganos corruptior miles. Hist. I, 53.

Segnem ac desidem, & circo ac theatris corruptum militem increpabant. Hist. II, 21.

Emptis præsertim vacationibus depravatur.

Vacationes præstari centurionibus solitas gregarius miles, ut tributum annuum pendebat. Quarta pars manipuli per commeatus, aut in ipsis castris vaga, dum mercedem centurioni exsolveret, neque modum oneris quisquam, neque genus

quæstûs pensi habebat: per latrocinia & raptus, aut servilibus ministeriis, militare otium redimebant. Tum locupletissimus quisque miles, labore ac sævitiâ fatigari, donec vacationem emeret: ubi sumptibus exhaustus, secordiâ insuper elanguerat, inops pro locuplete, & iners pro strenuo, in manipulum redibat: ac rursus alius atque alius, eâdem egestate ac licentiâ corrupti, ad seditionem & discordias, & ad extremum, bella civilia ruebant. Hist. I, 46.

Otho, ne vulgi largitione, centurionum animos averteret, ex fisco suo vacationes annuas exsoluturum promisit: rem haud dubiè utilem, & a bonis postea Principibus, perpetuitate disciplinæ firmatam. Hist. I, 46.

Pace longâ mollescit.

Syriâ transmotæ legiones, pace longâ segnes munia Romanorum ægerrimè tolerabant. Annal. XIII, 35.

Satis constitit fuisse in eo exercitu veteranos, qui non stationem, non vigilias inissent; vallum fossamque quasi nova & mira viserent; sine galeis, sine loricis, nitidi & quæstuosi, militiâ per oppida expletâ. Annal. XIII, 35.

Tum pronus eſt ad diſcordias.

Quantum hebes ad ſuſtinendum laborem miles, tantò ad diſcordias promptior. Hiſt. II, 99.

Et hoſte ipſo difficilior.

Corbuloni plus molis adversùs ignaviam militum, quàm contra perfidiam hoſtium erat. Annal. XIII, 35.

Ducis exemplo & ſeveritate emendatur.

Corbulo, dimiſſis quibus ſenecta, aut valetudo adverſa erat, ſupplementum petivit. Et habiti per Galatiam ac Cappadociam delectus. Adjectaque ex Germaniâ legio cum equitibus alariis & peditatu cohortium: retentuſque omnis exercitus ſub pellibus, quamvis hieme ſævâ adeò ut obducta glacie, niſi effoſſa, humus tentoriis locum non præberet. Ambuſti multorum artus vi frigoris, & quidam inter excubias exanimati ſunt. Annotatuſque miles, qui faſcem lignorum geſtabat, ita præriguiſſe manus ut oneri adhærentes, truncis brachiis deciderent. Ipſe cultu levi, capite intecto, in agmine, in laboribus, frequens adeſſe: laudem

ſtrenuis, ſolatium invalidis, exemplum omnibus oſtendere. Dehinc quia duritiam cæli militiæque multi abnuebant, deſerebantque, remedium ſeveritate quæſitum eſt. Nec enim, ut in aliis exercitibus, primum alterumque delictum venia proſequebatur, ſed qui ſigna reliquerat, ſtatim capite pœnas luebat. Idque uſu ſalubre, & miſericordiâ melius apparuit: quippe pauciores illa caſtra deſeruere, quàm ea in quibus ignoſcebatur. Annal. XIII, 35.

Divide exercitus, ne corrumpantur.

Longis ſpatiis diſcreti exercitus, quod ſaluberrimum eſt ad continendam militarem fidem, nec vitiis, nec viribus miſcebantur. Hiſt. I, 9.

Qui infringit virtutem exercitûs, perfidiæ ſuſpectus eſt.

Perfidiam meditanti, infringere exercitûs virtutem inter artes erat. Hiſt. II, 99.

Nec difficilis corrumpi miles.

Piſo largitione, ambitu, infimos manipularium juvando, cùm veteres centuriones, ſeveros tribunos demoveret, locaque eorum clientibus ſuis, vel deterrimo

cuique attribueret, desidiam in castris, licentiam in urbibus, vagum ac lascivientem per agros militem sineret, eò usque corruptionis provectus est, ut sermone vulgi, parens legionum haberetur. Annal. II, 55.

Decumato quoque exercitu, restituitur virtus.

Cohors Romana in Africâ coram Tacfarinate terga dederat. L. Apronius magis dedecore suorum, quàm gloriâ hostis anxius, raro eâ tempestate, & e vetere memoriâ facinore, decumum quemque ignominiosæ cohortis sorte ductos, fusti necat. Tantumque severitate profectum, ut vexillum veteranorum non ampliùs quingenti numero easdem Tacfarinatis copias fuderint. Annal. III, 21.

Cùm decumatur exercitus, etiam strenui sortiuntur.

Nam & ex fuso exercitu, cùm decimus quisque fusti feritur, etiam strenui sortiuntur. Annal. XIV, 44.

Severitatem legis excusat utilitas publica.

Habet aliquid ex iniquo omne magnum

exemplum, quod contra ſingulos, utilitate publicâ rependitur. Annal. XIV, 44.

Militum obſequio res militaris continetur.

Imus ad bellum. Num omnes nuntios palam audiri, omnia conſilia cunctis præſentibus tractari, ratio rerum, aut occaſionum velocitas patitur? Tam neſcire quædam milites, quàm ſcire oportet. Ita ſe ducum auctoritas, ſic rigor diſciplinæ habet, ut multa etiam centuriones tribunoſque tantùm juberi expediat. Si, ubi jubeantur, quærere ſingulis liceat; pereunte obſequio, etiam imperium intercidit. Hiſt. I, 83.

Parendo potiùs, commilitones, quàm imperia ducum ſciſcitando, res militares continentur: & fortiſſimus in ipſo diſcrimine exercitus eſt, qui ante diſcrimen quietiſſimus. Vobis arma & animus ſit: mihi conſilium, & virtutis veſtræ regimen relinquite. Hiſt. I, 84.

Sine obſequio ne prodeſt quidem virtus.

Obſequium & parendi amor ſolùm partibus Othonianis defuit, cùm virtutis haud pœniteret. Hiſt. II, 19.

Militum vitia.

Miles periculi, quàm moræ patientior. Quippe ingrata, quæ tuta; ex temeritate ſpes: omneſque cædes, & vulnera, & ſanguis aviditate prædæ penſabantur. Hiſt. III, 26.

Ignaviſſimus quiſque, &, ut res docuit, in periculo non auſurus, nimii verbis, linguæ feroces. Hiſt. I, 35.

Illi modo cauti ac ſapientes, prompti poſt eventum ac magniloqui erant. Vit. Agric. XXVII.

XVIII. Dux.

Quæ propriæ ſint ducis artes?

Ratio & conſilium, propriæ ducis artes. Hiſt. III, 20.

Diviſa inter exercitum duceſque munia: militibus cupidinem pugnandi convenire; duces providendo, conſultando, cunctatione ſæpius, quàm temeritate, prodeſſe. Hiſt. III, 20.

Militum favorem, ſed per bonas artes, quærat.

Militum favorem, ut largitione &

ambitione malè adquiri, ita per bonas artes haud spernendum. Hist. I, 17.

Nec nocet tempestiva severitas.

Ferunt militem, quia vallum non accinctus, atque alium, quia pugione tantùm accinctus foderet, *a Corbulone* morte punitos; quæ nimia, & incertum an falsò jacta, originem tamen e severitate ducis traxere; intentumque & magnis delictis inexorabilem scias, cui tantùm asperitatis etiam adversùs levia credebatur. Annal. XI, 18.

Ducem dedecet socordia.

Silvanus socors bello, & dies rerum bello terens. Hist. III, 30.

Exitiosa est avaritia.

Valens, ob lucra & quæstus infamis, eòque alienæ etiam culpæ dissimulator. Hist. II, 56.

Quæ cunctatione peccavit, corrigat virtute.

Si cunctatione deliqui, virtute corrigam. Annal. XV, 2.

Si facundia non adsit, suppleat auctoritas.

Corbulo magnâ auctoritate, quæ viro militari pro facundiâ erat. Annal. XV, 26.

Consulat, ut valeat.

Omnia inconsulti impetûs cœpta, initiis valida, spatio languescunt. Hist. III, 58.

Ne nimis consulat.

Fabius Valens, inutili cunctatione, agendi tempora consultando consumpsit; mox utrumque consilium aspernatus, quod inter ancipitia deterrimum est, dum media sequitur, nec ausus est satis, nec providit. Hist. III, 40.

At constans sit in consiliis.

Eludi Parthus tractu belli poterat, si Pæto aut in suis, aut in alienis consiliis constantia fuisset. Verùm ubi a viris militaribus adversùs urgentes casus firmatus erat, rursus, ne alienæ sententiæ indigus videretur, in diversa ac deteriora transibat. Annal. XV, 10.

Ne sit vanus & pervicax.

Laco, ignarus militarium animorum,

consiliique quamvis egregii, quod non ipse afferret, inimicus, & adversùs peritos pervicax. Hist. I, 26.

Consilia exploret.

Paucis decus publicum curæ: plures tuta differunt. Annal. XII, 48.

Periculo explorantur.

Consilium ab omnibus datum est, periculum pauci sumpsere. Hist. III, 69.

Nocet consiliis aulæ distantia.

Ex distantibus terrarum spatiis, consilia post res adferebantur. Hist. III, 8.

Nocent simultates.

Julius Classicianus, Suetonio discors, bonum publicum privatis simultatibus impediebat. Annal. XIV, 38.

Nocent adflictæ res.

In metu consilia prudentium, & vulgi rumor, juxtà audiuntur. Hist. III, 58.

Quod in perditis rebus accidit, omnes præcipere, nemo exsequi. Hist. III, 73.

Cuncta metu extollentes, facili credulitate eorum, qui eadem pavebant. Annal. XV, 11.

Ut evenit in consiliis infelicibus, optima videbantur, quorum tempus effugerat. Hist. I, 39.

Adflictis rebus citò succurrendum.

Vitellius, fractis apud Cremonam rebus, nuntios cladis occultans, stultâ dissimulatione remedia potiùs malorum, quàm mala, differebat. Quippe confitenti consultantique supererant spes viresque: cùm e contrario læta omnia fingeret, falsis ingravescebat. Hist. III, 54.

Duci infensa semper, adversa.

Iniquissima hæc bellorum conditio est: prospera omnes sibi vindicant, adversa uni imputantur. Vit. Agric. XXVII.

Infensa sæpe & prospera.

Militaris gloriæ cupido, ingrata temporibus, quibus sinistra erga eminentes interpretatio, nec minus periculum ex magnâ famâ, quàm ex malâ. Vit. Agric. V.

Sunt quoque ducibus sua vitia.

Rebus secundis etiam egregios duces insolescere. Hist. II, 7.

Non tamen culpanda in duce inania;

Corbulo omnium ora in se *verterat*, corpore ingens, verbis magnificus, & super experientiam sapientiamque, etiam specie inanium validus. Annal. XIII, 8.

Studia militum in Cæcinam inclinabant; super benignitatem animi quâ promptior habebatur, etiam vigore ætatis, proceritate corporis, & quodam inani favore. Hist. II, 30.

At odiosa est jactantia.

Antonius, nimius commemorandis quæ meruisset, alios ut imbelles increpat. Unde paullatim levior viliorque haberi. Hist. IV, 80.

Odiosior, & flagitii reus, qui publicâ ruinâ sua dedecora operit.

Cæcina decorâ juventâ, corpore ingens, animi immodicus, cito sermone, erecto incessu, studia militum inlexerat. Hunc juvenem Galba quæstorem in Bæticâ, impigre in partes suas transgressum legioni præposuit: mox compertum pecuniam publicam avertisse, ut peculatorem flagitari jussit. Cæcina ægre passus, miscere cuncta, & privata vulnera, reipublicæ

malis operire statuit. Hist. I, 53.

Lucilius Bassus Ravennati simul ac Misenensi classibus a Vitellio præpositus, quòd non statim præfecturam prætorii adeptus foret, iniquam iracundiam flagitiosâ perfidiâ ulciscebatur. Hist. II, 100.

Tanti flagitii causæ.

Nobis super insitam levitatem, & prodito Galbâ mox vilem fidem, æmulatione etiam invidiâque, ne ab aliis apud Vitellium anteirentur, pervertisse ipsum Vitellium videntur. Hist. II, 100.

Varia ducum ingenia.

Suetonius Paullinus diligens ac moderatus dux, cunctator naturâ, & cui cauta potiùs consilia cum ratione, quàm prospera ex casu placerent. Vit. Agric. V. Hist. II, 25.

Germanicus, optimi ducis imago. Suorum animos explorat.

Nocte cœptâ, egressus augurali, per occulta & vigilibus ignara, comite uno, contectus humeros ferinâ pelle, adit castrorum vias, adsistit tabernaculis, fruiturque famâ suî: cùm hic nobilitatem ducis, decorem alius, plurimi patientiam,

comitatem, per ſeria, per jocos eumdem animum laudibus ferrent: reddendamque gratiam in acie faterentur. Annal. II, 13.

Cuncta hoſtium noverat.

Nihil ex iis Cæſari incognitum: conſilia, locos, prompta, occulta noverat, aſtuſque hoſtium in perniciem ipſis vertebat. Annal. II, 20.

Ardua ſibi, leviora aliis ſeponebat.

Quod arduum ſibi; cetera legatis permiſit. Annal. II, 20.

Eo exſtincto, dolor.

Indoluere exteræ nationes regeſque; tanta illi comitas in ſocios, manſuetudo in hoſtes; viſuque & auditu juxtà venerabilis, cùm magnitudinem & gravitatem ſummæ fortunæ retineret, invidiam & adrogantiam effugerat. Funus ſine imaginibus & pompâ, per laudes, & memoriam virtutum ejus celebre fuit. Et erant qui formam, ætatem, genus mortis, ob propinquitatem etiam locorum, in quibus interiit, Magni Alexandri fatis adæquarent. Nam utrumque corpore decoro, genere inſigni, haud multùm triginta annos egreſſum, ſuorum inſidiis externas

inter gentes occidiſſe : ſed hunc mitem erga amicos, modicum voluptatum, uno matrimonio, certis liberis egiſſe : neque minùs prœliatorem, etiamſi temeritas abfuerit, præpeditusque ſit perculſas tot victoriis Germanias ſervitio premere : quòd ſi ſolus arbiter rerum, ſi jure & nomine regio fuiſſet, tantò promptiùs adſecuturum gloriam militiæ, quantùm clementiâ, temperantiâ, ceteris bonis artibus præſtitiſſet. Annal. II, 72, 73.

XIX. PAX.

Bonis artibus indiget.

In turbas ac diſcordias peſſimo cuique plurima vis : pax & quies bonis artibus indigent. Hiſt. IV, 1.

Eam curet Princeps.

Æquitate, quàm ſanguine, causâ, quàm armis, retinere parta majoribus malueram. Annal. XV, 2.

Firmet ſapientiâ.

Lætiore Tiberio, quia pacem ſapientiâ firmaverat, quàm ſi bellum per acies confeciſſet. Annal. II, 64.

Honesta sit.

Consuluit inter primores civitatis Nero, bellum anceps, an pax inhonesta placeret. Nec dubitatum de bello. Annal. XV, 25.

Miserâ pace potius est bellum.

Miseram pacem vel bello bene mutari. Annal. III, 44.

Miseram servitutem falsò pacem *vocari.* Hist. IV, 17.

Intuta, quæ indecora. Hist. I, 33.

Ex nimiâ pace periculum.

Cherusci nimiam ac marcentem diu pacem illacessiti nutrierunt: idque jucundius, quàm tutius fuit: quia inter impotentes & validos falsò quiescas: ubi manu agitur, modestia ac probitas nomina superioris sunt. De Morib. German. XXXVI.

Ex prœliis pax & securitas.

Langobardos paucitas nobilitat, quòd plurimis ac valentissimis nationibus cincti, non per obsequium, sed prœliis & periclitando tuti sunt. De Morib. German. XL.

Eâ franguntur militares animi; corrumpitur disciplina.

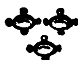
Bello Othoniano motæ Urbis curæ: nullus ordo metu, aut periculò vacuus: primores senatûs ætate invalidi, & longâ pace desides; segnis & oblita bellorum nobilitas; ignarus militiæ eques; quantò magis occultare & abdere pavorem nitebantur, manifestiùs pavidi. Nec deerant e contrario, qui ambitione stolidâ, conspicua arma, insignes equos, quidam luxuriosos apparatus conviviorum & irritamenta libidinum ut instrumenta belli, mercarentur. Hist. I, 88.

Invisa est nobilitati.

Cui in pace durius est servitium. Annal. XI, 10.

Nec industriam exerit.

Militares artes per otium ignotæ; industriosque & ignavos pax in æquo tenet. Annal. XII, 12.



XX. BELLUM.

Præcipuæ bellorum causæ.

Opes.

Maximum discrimen, penes quos aurum & opes, præcipuæ bellorum causæ. Hist. IV, 74.

Regum gloria.

Sua retinere, privatæ domûs: de alienis certare, regiam laudem esse. Ann. XV, 1.

Vis.

Id in summâ fortunâ æquius, quod validius. Annal. XV, 1.

Morum diversitas.

Ex diversitate morum crebra bella. Hist. V, 12.

Bellorum necessitas.

Non ignaviâ, magna imperia contineri: virorum armorumque faciendum certamen. Annal. XV, 1.

Alii bellum sumunt, alii gerunt.

Sumi bellum etiam ab ignavis, strenuissimi cujusque periculo geri. Hist. IV, 69.

Quomodo exploranda belli consilia.

Omnes, qui magnarum rerum consilia suscipiunt, æstimare debent, an, quod inchoatur, reipublicæ utile, ipsis gloriosum, aut promptum effectu, aut certè non arduum sit. Simul ipse, qui suadet, considerandus est, adjiciat ne consilio periculum suum: &, si fortuna cœptis adfuerit, cui summum decus adquiratur. Hist. II, 76.

Initia in bellis multùm valent.

Ut initia belli provenissent, famam in cetera fore. Hist. II, 20.

Bella tædio moràque sæpe corrupta.

Multa bella impetu valida, per tædia & moras evanuisse. Hist. II, 32.

Pecuniâ quoque corrumpuntur.

Neminem adeò in arma promptum, ut non idem pretium quietis, quàm periculi malit. Hist. IV, 76.

Sæpe in trahendo bello magna laus.

Corbulo legiones duas cum Verulano Severo & Vettio Bolano subsidium Tigrani mittit, occulto præcepto, compo-

ſitiùs cuncta, quàm feſtinantiùs agerent: quippe bellum habere, quàm gerere, malebat. Annal. XV, 3.

Inſidiis utitur Corbulo.

Nec irritæ, aut degeneres inſidiæ fuere adversùs transfugam & violatorem fidei. Annal. XI, 19.

Concordiâ agendum.

Commune periculum concordiâ propulſandum. Vit. Agric. XXIX.

Rebus turbatis, malum extremum diſcordia. Annal. IV, 49.

Summa ſit annonæ cura.

Exercitum ſine copiis retineri non poſſe. Hiſt. II, 32.

Bellorum egregius finis.

Bellorum egregios fines, quoties ignoſcendo tranſigatur. Annal. XII, 19.

Ita majoribus placitum, quantâ perviciâ in hoſtem, tantâ beneficentiâ adverſus ſupplices utendum: nam triumphos populis regniſque integris adquiri. Annal. XII, 20.



XXI. VICTORIA.

Magnifica sine civium sanguine.

Ingens victoriæ decus citra Romanum sanguine bellanti. Vit. Agric. XXXV.

Provinciarum sanguine quæsita.

Provinciarum sanguine provincias vinci. Hist. IV, 17.

Imperiosa est.

Victoriæ rationem non reddi. Hist. IV, 14.

Omnia ei prona.

Omnia prona victoribus. Hist. III, 64.

Ne gliscat tamen temeritas.

Quòd inconditam nuper Valentini manum contra spem suam fuderint, alimentum illis ducique temeritatis. Hist. IV, 76.

Diffidat, & victos caveat.

Victos & victores numquam solidâ pace coalescere. Hist. II, 7.

Haud facilè continentur victi.

Metus & terror, infirma vincula caritatis: quæ ubi removeris, qui timere desierint, odisse incipient. Vit. Agric. XXXII.

Animosa etiam est clades.

Plus impetûs, majorem constantiam penes miseros esse. Vit. Agric. XV.

Unde victis spes?

Unicum victis in consensu levamentum. Hist. II, 84.

Ex discordiâ periculum.

Res adversæ discordiam peperere. Hist. IV, 37.

Quando occurrendum discrimini?

Si cadere necesse sit, occurrendum discrimini. Hist. I, 33.

Fortiter cadentibus laus est.

Vitelliani, quamquam numero fatoque dispares, inquietare victoriam, morari pacem, domos arasque cruore fœdare. Multi semianimes super turres & propugnacula mœnium exspiravere. Convulsis portis,

portis, reliquus globus obtulit se victoribus; & cecidere omnes contrariis vulneribus, versi in hostem: ea cura etiam morientibus decori exitûs fuit. Hist. III, 84.

Inest & victis sua majestas.

Agmen legionum intra Bovillas stetit. Nec cunctatus est Vitellius seque & cohortes arbitrio victoris permittere. Et miles infelicia arma, haud minùs irâ, quàm metu abjecit. Longus deditorum ordo, septus armatis, per Urbem incessit: nemo supplici vultu, sed tristes & truces, & adversùm plausus ac lasciviam insultantis vulgi immobiles. Paucos erumpere ausos, circumjecti pressere: ceteri in custodiam conditi. Nihil quisquam locutus indignum, & quamquam inter adversa, salva virtutis fama. Hist. IV, 2.

Temperare victoriæ summa laus est & felicitas.

Rem Romanam huc satietate gloriæ provectam, ut externis quoque gentibus quietem velit. Annal. XII, 11.



XXII. Seditiones.

Seditionum causæ.

Cupiditas vel *odium* multos exercitus in discordiam egêre. Hist. I, 83.

Parva sæpe initia.

Parvo initio, unde nihil timebatur; orta seditio, propè Urbi excidio fuit. Hist. I, 80.

Etiam ludicra.

Orta seditio, ludicro initio. Hist. II, 68.

E periculo incitamentum.

In ejusmodi consiliis periculosius est deprehendi, quàm audere. Vit. Agric. XV.

Principiis obsta.

Modicis remediis, primos motus considere. Annal. XIV, 61.

Glisce consiliis.

Incipiens adhuc & nondum adulta seditio, melioribus consiliis flectitur. Hist. I, 31.

Paucorum pœna utilis.

Non aliud gliſcentis diſcordiæ remedium, quàm ſi unus alterve maximè prompti ſubvertantur. Annal. IV, 17.

Carptim etiam & ſingulos punire juvat.

Quibus ætas & juſta ſtipendia, dimiſſi cum honore, alii ob culpam, ſed carptim ac ſinguli: quo tutiſſimo remedio conſenſus multitudinis extenuatur. Hiſt. IV, 46.

In ſeditionibus difficilis prima vox.

Quod in re tali difficillimum eſt, prima vox, dum animo ſpes, timor, ratio, caſus obverſantur. Hiſt. II, 80.

Ubi erupit, fervet.

Plurimùm valet prima indignatio. Hiſt. I, 33.

Omnium deinde impetus.

Quod in ſeditionibus accidit, unde plures erant, omnes fuere. Hiſt. I, 56.

Exemplo vigent.

Legiones, ſollemni Kalendarum Januariarum ſacramento pro Galbâ adactæ,

multâ cunctatione, & raris primorum ordinum vocibus: ceteri silentio, proximi cujusque audaciam exspectantes; insitâ mortalibus naturâ, properè sequi, quæ piget inchoare. Hist. I, 55.

Tunc periculum ex singulis.

Fluxam per discordias militum fidem, & periculum ex singulis. Quid enim profuturas cohortes alasque, si unus alterque præsenti facinore ex diverso præmium petat?.. Faciliùs universos impelli, quàm singulos vitari. Hist. II, 75.

XXIII. BELLA CIVILIA.

Quibus artibus gerantur.

Arma civilia neque parari possunt; neque haberi per bonas artes. Annal. I, 9.

Iis obnoxia nova imperia.

Opportunos magnis conatibus transitus rerum. Hist. I, 21.

Ea aversantur optimi, sectantur pessimi.

Optimus quisque remedium præsentis licentiæ poscit; vulgus seditionibus & ambitioso imperio lætum, per turbas &

raptus faciliùs ad civile bellum trahitur. Hiſt. I, 83.

Sapientibus quietis & reipublicæ cura; leviſſimus quiſque, & futuri improvidus ſpe vanâ tumens. Multi adflictâ fide in pace, ac turbatis rebus alacres, & per incerta tutiſſimi. Hiſt. I, 88.

Egeſtate ac licentiâ corrupti, ad ſeditiones & diſcordias, & ad extremum, bella civilia ruebant. Hiſt. I, 47.

Mobiliſſimum quemque ingenio, aut pecuniæ indigum, & in novas cupiditates præcipitem alliciendo. Hiſt. I, 24.

Accenduntur faciliùs, quàm temperantur.

Duces partium, accendendo civili bello acres, temperandæ victoriæ impares: quippe in turbas & diſcordias peſſimo cuique plurima vis: pax & quies bonis artibus indigent. Hiſt. IV, 1.

In iis multa militis licentia.

Civilibus bellis plus militibus, quàm ducibus, licere. Hiſt. II, 29.

Magna pecuniarum vis.

Pecunias eſſe belli civilis nervos. Hiſt. II, 84.

Immensam pecuniam inter civiles discordias ferro validiorem. Hist. II, 32.

Valet primùm fortuna.

Initia bellorum civilium fortunæ permittenda; victoriam consiliis & ratione perfici. Hist. III, 60.

Valet quoque temeritas.

Nec cunctatione opus, ubi perniciosior sit quies, quàm temeritas. Hist. I, 21.

Magnum & famæ pondus.

Mucianus cum expeditâ manu, socium magis imperii, quàm ministrum agens, non lento itinere, ne cunctari videretur, neque tamen properans, gliscere famam ipso spatio sinebat: gnarus modicas vires sibi, & majora credi de absentibus. Hist. II, 83.

Non ita difficilis consensus.

Facilior inter malos consensus ad bellum, quàm in pace ad concordiam. Hist. I, 54.

Bellis civilibus resolvitur severitas disciplinæ.

Severitatem disciplinæ, in pace inexo-

rabilem, discordiæ civium resolvunt, paratis utrimque corruptoribus, & perfidiâ impunitâ. Hist. I, 51.

XXIV. FORTUNA.

Instabilis est fortuna.

Magna documenta instabilis fortunæ, summaque & ima miscentis. Hist. IV, 47.

Fortunæ diffide.

Quantò plura recentium, seu veterum revolvo, tantò ludibria rerum mortalium cunctis in negotiis obversantur. An. III, 18.

Cuncta mortalium incerta, quantóque plus adeptus foret, tantò se magis in lubrico *dictitabat Tiberius*. Annal. I, 72.

Magna fortuna multùm periclitatur.

Magnæ fortunæ pericula. Ann. IV, 13.

Minùs, fortuna mediocris.

Ex mediocritate fortunæ, pauciora pericula sunt. Annal. XIV, 60.

Multi fortunam festinatione corrumpunt.

Brutidium, artibus honestis copiosum,

&, si rectum iter pergeret, ad clarissima quæque iturum, festinatio exstimulabat, dum æquales, dein superiores, postremò suasmet ipse spes anteire parat: quod multos etiam bonos pessum dedit, qui, spretis quæ tarda cum securitate, præmatura vel cum exitio properant. Annal. III, 66.

Quibusdam loco virtutum est.

Quibusdam fortuna pro virtutibus fuit. Hist. II, 82.

Malè parta, sæpe in perniciem vertit.

Læta ad præsens malè parta, mox in perniciem vertêre. Hist. III, 6.

Quò quis altiora cupit, eò magis periclitatur.

Esse privatis cogitationibus regressum; & prout velint, plus minusve sumi ex fortunâ: imperium cupientibus, nihil medium inter summa & præcipitia. Hist. II, 74.

Vel deliberare; crimen est.

Qui deliberant, desciverunt. Hist. II, 77.

ADVERSÆ RES.

Molliunt animos.

Sunt molles in calamitate mortalium animi. Annal. IV, 68.

Mentem turbant.

Res adverſæ conſilium *adimunt*. Annal. XI, 32.

Solitudinem faciunt.

Proſperis Vitellii rebus certaturi ad obſequium, adverſam ejus fortunam ex æquo detrectabant. Hiſt. II, 97.

Plerumque ſunt intutæ.

Ferme intuta ſunt adverſa. Annal. XII, 36.

Loquaces ſunt.

Mæſta, ubi ſemel prorupere, difficiliùs reticentur. Annal. IV, 69.

Conſtanter ſunt ferendæ.

Majore animo tolerari adverſa, quàm relinqui: fortes & ſtrenuos, etiam contra fortunam, inſiſtere ſpei: timidos & ignavos ad deſperationem formidine properare. Hiſt. II, 46.

Levantur prioris fortunæ memoriâ.

Læta aliqua viderant, & præſentem ſævitiam melioris olim fortunæ recordatione allevabant. Annal. XIV, 63.

Nimius honos inter ſecunda, rebus adverſis in ſolatium ceſſit. Hiſt. II, 59.

Corruptæ oraculorum interpretationibus.

Vulgus, more humanæ cupidinis, ſibi tantam fatorum magnitudinem interpretati, ne adverſis quidem ad vera mutabantur. Hiſt. V, 13.

SECUNDÆ RES.

Eſt & ſecundis rebus diſcrimen.

Adverſas res expertus, cùm maximè diſcam ne ſecundas quidem minus diſcriminis habere. Hiſt. I, 29.

Explorant animos.

Secundæ res acrioribus ſtimulis animos explorant: quia miſeriæ tolerantur, felicitate corrumpimur. Hiſt. I, 15.

Felicitas in ſocordiam *vertit*. Vit. Agric. XXXI.

Non e fortunâ, sed ex usu fortunæ, felicitas aut miseria.

Multos, qui conflictari adversis videantur, beatos; ac plerosque, quamquam magnas per opes, miserrimos: si illi gravem fortunam constanter tolerent, hi prosperâ inconsultè utantur. Ann. VI, 22.

In brevi fortunâ difficilis modus.

Difficilius est temperare felicitati, quâ te non putes diu usurum. Hist. II, 47.

Recens fortuna invidiæ obnoxia, ni sit modesta.

Insita mortalibus natura recentem aliorum felicitatem ægris oculis introspicere, modumque fortunæ a nullis magis exigere, quàm quos in æquo vidêre. Hist. II, 20.

XXV. FAMA.

Virtutem alit.

Optumos mortalium altissima cupere. Annal. IV, 38.

Contemptu famæ contemni virtutes. Annal. IV, 38.

In novis cœptis valida.

Magna motæ rei fama plurimùm in novis cœptis valet. Annal. XV, 59.

Fama in novis cœptis validissima. Ann. XIII, 8.

Negatis honoribus crescit.

Negatus honor gloriam intendit. Ann. IV, 26.

Præfulgebant Cassius atque Brutus, eo ipso quòd effigies eorum non visebantur. Annal. III, 76.

Nocet magnitudine.

Magnitudo famæ exitio erat. Annal. III, 55.

Penes posteritatem famæ arbitrium.

Suum cuique decus posteritas rependit. Annal. IV, 35.

Ex ignoto fama.

Omne ignotum pro magnifico est. Vit. Agric. XXX.

Ut quis ex longinquo revenerat, miracula narrabant. Annal. II, 24.

Crescit absentiâ.

Majora credi de absentibus. Hist. II, 83.

Inania famæ despicienda.

Neque suspiciones imbecillas, aut inania famæ pertimescenda. Annal. II, 76.

Nec de rumoribus curandum.

Non ex rumore statuendum. Annal. III, 69.

Relinquendum rumoribus tempus quo senescant. Annal. II, 77.

Nec obstitit falsis Tiberius, donec tempore & spatio vanescerent. Annal. II, 82.

Veritas visu & morâ, falsa festinatione & incertis valescunt. Annal. II, 39.

Rumorum mendacia.

Vagus primùm & incertus rumor, mox ut in magnis mendaciis, interfuisse se quidam, & vidisse affirmabant, credulâ famâ inter gaudentes & incuriosos. Hist. I, 34.

Atrox est fama erga mortes Principum.

Atrociore semper famâ erga dominantium exitus. Annal. IV, 11.

Quomodo gliscant vetita.

Occultis primùm sermonibus vetita

crebrescunt, mox vago sermone apud imperitissimi cujusque aures, aut rursum apud turbidos, eóque nova cupientes. Annal. II, 39.

Ni cautè coercueris, valescent.

Prohibiti per civitatem sermones, eóque plures: ac si liceret, vera narraturi, quia vetabantur, atrociora vulgaverant. Hist. III, 54.

Vagis per Urbem militibus, qui sermones populi coercerent; id præcipuum alimentum famæ erat. Hist. II, 96.

Secreto quoque crescit fama.

Circumsteterat palatium publica exspectatio magni secreti impatiens, & male coercitam famam supprimentes augebant. Hist. I, 17.

Nocte etiam prævalet.

Juvit credulitatem nox, & promptior inter tenebras adfirmatio. Annal. II, 82.

Cuncta exaggerat.

Cuncta, ut mos famæ, in majus credita. Annal. III, 44.

Ex longinquo aucta in deterius adferebantur. Annal. II, 82.

Pessimus, qui famâ malâ lætatur.

Trionis ingenium, avidum famæ malæ. Annal. II, 28.

XXVI. MORES.

Magna vis in bonis moribus.

Plus ibi (*apud Germanos*) boni mores valent; quàm alibi bonæ leges. De Morib. German. XIX.

Ut temporum, sunt & morum vices.

Rebus cunctis ineſt quidam velut orbis, ut quemadmodum temporum vices, ita morum vertantur. Annal. III, 55.

Versâ republicâ, versi Romæ mores.

Verſo civitatis ſtatu, nihil uſquam priſci & integri moris. Annal. I, 4.

Sua tamen cuique ætati laus.

Non tamen adeò virtutum ſterile ſæculum, ut non & bona exempla prodiderit. Hiſt. I, 2.

Nec omnia apud priores meliora, ſed noſtra quoque ætas multa laudis & artium imitanda poſteris tulit. Annal. III, 55.

Æquitate deûm erga bona malaque documenta. Annal. XVI, 33.

Perditis moribus, ridentur vitia.

Apud Germanos, nemo vitia ridet: nec corrumpere & corrumpi, sæculum vocatur. De Morib. German. XIX.

Prava hæc exempla durant.

Diutius durant exempla, quàm mores. Hist. IV, 42.

Luem hanc maximè invexere Neroniana tempora.

Abolitos paullatim patrios mores, funditus everti per accitam lasciviam, ut quod usquam corrumpi & corrumpere queat, in Urbe visatur, degeneretque studiis externis juventus, gymnasia & otia, & turpes amores exercendo, Principe & senatu auctoribus: qui nón modò licentiam vitiis permiserint, sed vim adhibeant. Annal. XIV, 20.

Sint potiùs ex honesto certamina.

Maneant ex honesto certamina. Annal. III, 55.



XXVII. LUXUS.

Ex opibus rebusque secundis luxus.

Opes, & rerum secundarum luxus. Hist. III, 45.

Est eruditus quidam luxus.

C. Petronio dies per somnum, nox officiis & oblectamentis vitæ transigebatur. Utque alios industria, ita hunc ignavia ad famam protulerat, habebaturque non ganeo & profligator, ut plerique sua haurientium, sed erudito luxu. Ac dicta factaque ejus quantò solutiora, & quamdam suî negligentiam præferentia, tantò gratiùs in speciem simplicitatis accipiebantur. Proconsul tamen Bithyniæ, & mox consul, vigentem se ac parem negotiis ostendit: dein revolutus ad vitia, seu vitiorum imitationem, inter paucos familiarium Neroni adsumptus est, elegantiæ arbiter, dum nihil amœnum & molle affluentiâ putat, nisi quod ei Petronius approbavisset. Unde invidia Tigellini, quasi adversùs æmulum, & scientiâ voluptatum potiorem. Annal. XVI, 18.

Pudendus quoque eſt luxus.

Vitellius curis luxum obtendebat: non parare arma, non alloquio exercitioque militem firmare; non in ore vulgi agere: ſed umbraculis hortorum abditus, ut ignava animalia, quibus ſi cibum ſuggeras, jacent torpentque, præterita, inſtantia, futura pari oblivione dimiſerat. Atque illum, in nemore Aricino deſidem & marcentem, proditio Lucilii Baſſi, ac defectio claſſis Ravennatis perculit. Hiſt. III, 36.

Ex luxu torpor.

Scevino diſſoluta luxu mens, & proinde vita ſomno languida. Annal. XV. 49.

Cæcinæ ambitio vetus, torpor recens; nimiâ fortunæ indulgentiâ ſoluti in luxum. Hiſt. II, 99.

Quibus rationibus tueatur ſe luxus.

Auctu imperii adoleviſſe etiam privatas opes; idque non novum, ſed e vetuſtiſſimis moribus. Aliam apud Fabricios, aliam apud Scipiones pecuniam; & cuncta ad rempublicam referri: quâ tenui, anguſtas civium domos; poſtquam eò magnificentiæ venerit, gliſcere ſingulos. Neque

in familiâ & argento, quæque ad usum parentur, nimium aliquid, aut modicum, nisi ex fortunâ possidentis: distinctos senatûs & equitum census, non quia diversi naturâ, sed ut locis, ordinibus, dignationibus, antistent & aliis, quæ ad requiem animi, aut salubritatem corporum parentur: nisi fortè clarissimo cuique plures curas, majora pericula subeunda; delinimentis curarum & periculorum carendum esse. Annal. II, 33.

Invalescente luxu, prævalida orbitas.

Augustus post Julias rogationes incitandis cælibum pœnis & augendo ærario *legem Papiam Poppæam* sanxerat: nec ideo conjugia & educationes liberûm frequentabantur, prævalidâ orbitate. Annal. III, 25.

Pecuniæ & orbitati ob luxum magna semper vis.

Calvia Crispinilla potens pecuniâ & orbitate, quæ bonis malisque temporibus juxtà valent. Hist. I, 73.

Magnificentiâ primùm eversæ domus.

Dites olim familiæ nobilium, aut

claritudine insignes, studio magnificentiæ prolabebantur. Annal. III, 55.

Mox luxu agricultura pessumdata, opes ad externos aut hostes translatæ.

Quid enim primum prohibere, & priscum ad morem recidere adgrediar? villarumne infinita spatia, familiarum numerum, & nationes? argenti & auri pondus? æris tabularumque miracula? promiscuas viris & feminis vestes? atque illa feminarum propria, quîs lapidum causâ pecuniæ nostræ ad externas aut hostiles gentes transferuntur? Annal. III, 53.

Adversùs luxum invalidæ sunt leges.

Ne corporis quidem morbos veteres, & diu auctos, nisi per dura & aspera coerceas; corruptus simul & corruptor; æger & flagrans animus, haud levioribus remediis restinguendus est, quàm libidinibus ardescit. Tot a majoribus repertæ leges, tot quas divus Augustus tulit, illæ oblivione, hæ (quod flagitiosius est) contemptu abolitæ, securiorem luxum fecere. Nam si velis quod nondum vetitum est; timeas, ne vetêre: at si prohibita impunè

transcenderis; neque metus ultrà, neque pudor est. Annal. III, 54.

Ei quisque intra se medeatur.

Egregiè Tiberius: Intra animum medendum est. Nos, pudor; pauperes, necessitas; divites, satias in melius mutet. Annal. III, 54.

Plurimùm tamen valet Principis exemplum.

Luxus mensæ a fine Actiaci belli ad ea arma quîs Ser. Galba rerum adeptus est, per annos centum profusis sumptibus exerciti, paullatim exolevere... Præcipuus adstricti moris auctor Vespasianus fuit, antiquo ipse cultu victuque. Obsequium inde in Principem, & æmulandi amor, validior quàm pœna ex legibus & metus. Annal. III, 55.

Valet quoque municipalis parcimonia.

Novi homines e municipiis & coloniis, atque etiam provinciis, in senatum crebrò adsumpti, domesticam parcimoniam intulerunt: & quamquam fortunâ, vel industriâ, plerique pecuniosam ad senectam pervenirent; mansit tamen prior animus. Annal. III, 55.

Emendatrix etiam calamitas.

Poſtquam cædibus ſævitum, & magnitudo famæ exitio erat, ceteri ad ſapientiora convertêre. Annal. III, 55.

Qui modus in luxu, florente Urbe, habebatur.

Locupletem ac laudatum patremfamiliæ non eo tantùm volo tecto tegi, quod imbrem ac ventum arceat, ſed etiam quod viſum & oculos delectet: non eâ ſolùm inſtrui ſuppellectile, quæ neceſſariis uſibus ſufficiat; ſed ſit in apparatu ejus, & aurum, & gemmæ, ut ſumere in manus, & aſpicere ſæpius liceat. Dialog. de Orat. XXII.

XXVIII. SPECTACULA.

Ex victis gentibus accita ſpectacula.

A Thuſcis accitos hiſtriones: a Thuriis equorum certamina; &, poſſeſsâ Achaiâ Aſiâque ludos curatiùs editos. Annal. XIV, 21.

Nec ſtatim iis certa ſedes.

Antea ſubitariis gradibus, & ſcenâ in

tempus structâ ludos edi solitos: vel si vetustiora repetas, stantem populum spectavisse; ne si consideret, theatro dies totos ignaviâ continuaret. Ann. XIV, 20.

Mansuram sedem iis primus posuit Cn. Pompeius.

Erant qui Cn. quoque Pompeium incusatum a senioribus ferrent, quòd mansuram theatri sedem posuisset. Annal. XIV, 20.

Erumpens theatri licentia legibus sub Tiberio coercita.

Adversùs lasciviam fautorum multa decernuntur, ex quîs maximè insignia: Ne domos pantomimorum senator introiret: ne egredientes in publicum equites Romani cingerent: aut alibi quàm in theatro spectarentur: & spectantium immodestiam exsilio multandi potestas prætoribus fieret. Annal. I, 77.

Eâ nondum satis repressâ, pulsi sunt histriones Italiâ.

Variis dehinc & sæpius irritis prætorum questibus, postremò Cæsar, *Tiberius*, de immodestiâ histrionum retulit; multa ab iis in publicum seditiosè, fœda per

domos tentari: Oscum quondam ludicrum levissimæ apud vulgum oblectationis, eò flagitiorum & virium venisse, ut auctoritate patrum coercendum sit. Pulsi tum histriones Italiâ. Annal. IV, 14.

Favit, sed postea sævire coactus est Nero.

Ludicram quoque licentiam, & fautores histrionum velut in prœlia convertit, impunitate & præmiis, atque ipse occultus, & plerumque coram prospectans: donec discordi populo, & gravioris motûs terrore, non aliud remedium repertum est, quàm ut histriones Italiâ pellerentur, milesque theatro rursum adsideret. Annal. XIII, 25.

At ipse histrio in ludorum furorem prorumpit.

Vetus illi copia erat curriculo quadrigarum insistere, nec minus fœdum studium citharâ ludicrum in modum canere, cùm cenaret... Nec jam sisti poterat, cùm Senecæ ac Burro visum, ne utraque pervinceret, alterum concedere: clausumque valle Vaticanâ spatium, in quo equos regeret, haud promiscuo spectaculo: mox ultro vocari populus Romanus, laudibusque

laudibusque extollere, ut est vulgus cupiens voluptatum; & si eòdem Princeps trahat, lætum. Ceterùm evulgatus pudor non satietatem, ut rebantur, sed incitamentum attulit. Ratusque dedecus amoliri, si plures fœdasset, nobilium familiarum posteros, egestate venales in scenam deduxit: quos fato perfunctos, ne nominatim tradam, majoribus eorum tribuendum puto. Nam & ejus flagitium est, qui pecuniam ob delicta potiùs dedit, quàm ne delinquerent. Notos quoque equites Romanos operas arenæ promittere subegit, donis ingentibus: nisi quòd merces ab eo qui jubere potest, vim necessitatis affert. Annal. XIV, 14.

Mox lasciviâ Urbem perditum iit.

Instituit ludos Juvenalium vocabulo, in quos passim nomina data: non nobilitas cuiquam, non ætas aut acti honores impedimento quominus Græci Latinive histrionis artem exercerent, usque ad gestus modosque haud viriles. Quin & feminæ inlustres deformia meditari: exstructaque apud nemus, quod navali stagno circumposuit Augustus, conventicula, & cauponæ, & posita veno irri-

tamenta luxûs : dabanturque ſtipes, quas boni neceſſitate, intemperantes gloriâ, conſumerent. Inde gliſcere flagitia & infamia : nec ulla moribus olim corruptis plus libidinum circumdedit, quàm illa colluvies. Vix artibus honeſtis pudor retinetur; nedum, inter certamina vitiorum, pudicitia, aut modeſtia, aut quidquam probi moris reſervaretur. Annal. XIV, 15.

Illud dedecus ſublatum voluit Vitellius.

Cautum ſeverè, ne equites Romani ludo & arenâ polluerentur : priores id Principes, pecuniâ, & ſæpius vi, perpulerant : ac pleraque municipia, & coloniæ, æmulabantur corruptiſſimum quemque adoleſcentium pretio illicere. Hiſt. II, 62.

XXIX. Virtutes.

Virtus, hominis bonum.

Virtutem proprium hominum bonum. Hiſt. IV, 17.

Fidem, libertatem, amicitiam, præcipua humani animi bona. Hiſt. I, 15.

Omnibus insita virtutis admiratio.

Eamdem virtutem admirantibus, cui irascebantur. Hist. I, 71.

Quando optimè æstimantur virtutes?

Virtutes iisdem temporibus optimè æstimantur, quibus facillimè gignuntur. Vit. Agric. I.

Quædam virtutes odio sunt.

Quædam immo virtutes odio sunt, severitas obstinata, invictus adversùs gratiam animus. Annal. XV, 21.

Virtus ac ferocia subjectorum ingrata imperantibus. Vit. Agric. XXXI.

Cur infensos habet virtus?

Etiam gloria ac virtus infensos habet, ut nimis ex propinquo diversa arguens. Annal. IV, 33.

Ignotæ virtutes reputantur vitia.

Prompti aditus, obvia comitas, ignotæ Parthis virtutes, nova vitia. Annal. II, 2.

Non eadem omnibus virtutum incitamenta.

Excitari quosdam ad meliora magni-

tudine rerum, hebeſcere alios. Annal. III, 69.

Ipſis virtutibus ſit modus.

Inerat *Vitellio* ſimplicitas ac liberalitas: quæ, niſi adſit modus, in exitium vertuntur. Hiſt. III, 86.

AMICITIA.

Ex fortunæ ſimilitudine.

Populi Romani imperatoribus magnarumque nationum regibus, primam ex ſimilitudine fortunæ amicitiam. Annal. XII, 19.

Conſtantiâ morum continentur amicitiæ.

Amicitias dum *Vitellius* magnitudine munerum, non conſtantiâ morum continere putat, meruit magis, quàm habuit. Hiſt. III, 86.

CONCORDIA.

Raro ſtat cum potentiâ.

Arduum eòdem loci potentiam & concordiam eſſe. Annal. IV, 4.

Disjuncta concordia in iras vertit.

Quæ apud concordes vincula caritatis,

incitamenta irarum apud infenfos erant. Annal. I, 55.

DECORUM.

Varium eft pro conditione & fortunâ.

Non eadem decora principibus viris & imperatori populo, quæ modicis domibus aut civitatibus. Annal. III, 6.

FIDES.

Inter multos raro conftat.

Fruftra filentium & fidem in tot confciorum animis & corporibus fperari. Ann. XV, 59.

Expugnatur cruciatu, aut præmio.

Cruciatu, aut præmio, cuncta pervia effe. Annal. XV, 59.

INNOCENTIA.

Recenti invidiæ diffidat.

Plerumque innocentes, recenti invidiæ impares. Annal. II, 77.

JUDICIUM.

Judicii neceffitas.

Sæpe honeftas rerum caufas, ni judicium adhibeas, perniciofi effectus confequuntur. Hift. I, 83.

MISERICORDIA.

Magnitudine flagitiorum obruitur.

Perculsâ Messalinâ, nulla cujusquam misericordia, quia flagitiorum deformitas prævalebat. Annal. XI, 32.

MODESTIA.

Omnes decet.

Modestiæ fama, neque summis mortalium spernenda est, & a diis æstimatur. Annal. XV, 2.

In eâ laus magna.

Sciant quibus moris illicita mirari, posse etiam sub malis Principibus magnos viros esse: obsequiumque ac modestiam, si industria ac vigor adsint, eò laudis excedere, quò plerique per abrupta, sed in nullum reipublicæ usum ambitiosâ morte inclaruerunt. Vit. Agric. XLII.

MODERATIO ET *PRUDENTIA.*

Earum vis.

Domitiani verò natura præceps in iram, & quò obscurior, eò irrevocabilior, moderatione tamen prudentiâque Agricolæ leniebatur: quia non contumaciâ, neque inani jactatione libertatis, famam fatumque provocabat. Vit. Agric. XLII.

VENERATIO ERGA PARENTES.

Quæ ſit?

Ferendas parentum iracundias, & placandum animum. Annal. XIV, 4.

XXX. VITIA.

Ex hominum naturâ profluunt.

Vitia erunt, donec homines: ſed neque hæc continua, & meliorum interventu penſantur. Hiſt. IV, 74.

Multi iis ſimilitudine patrocinantur.

Reperies, qui ob ſimilitudinem morum, aliena malefacta ſibi objectari putent. Annal. IV, 33.

Evenit inter malos, ut & ſimiles ſint. Hiſt. II, 100.

Quidam quoque vitia pro virtutibus interpretantur.

Vitellius apud ſeveros humilis. Ita comitatem bonitatemque faventes vocabant, quòd ſine modo, ſine judicio donaret ſua, largiretur aliena. Simul aviditate imperandi, ipſa vitia pro virtutibus interpretabantur. Hiſt. I, 52.

F iv

ADULATIO.

Quibus inest.

Amicis inesse adulationem. Ann. II, 12.

Ex eâ periculum.

Adulatio, moribus corruptis, perinde anceps, si nulla, & ubi nimia est. Annal. IV, 17.

AMBITIO.

Avida & saepe fallax.

Nova & ancipitia praecolere, avida & plerumque fallax ambitio est. Annal. XIV, 22.

ARROGANTIA ET AVARITIA.

Quorum sunt vitia.

Avaritia & arrogantia, praecipua validiorum vitia. Hist. I, 51.

AUDACIA.

Flagitia in audaciam ruunt.

Insontibus, innoxia consilia; flagitiis manifestis, subsidium ab audaciâ petendum. Annal. XI, 26.

Ex desperatione major.

Desperatione in audaciam accingeretur. Hist. III, 66.

Crescit ex bonorum mæstitiâ.

Præcipuum pessimorum incitamentum, quòd boni mærebant. Hist. I, 38.

CONVICIA.

Spernenda.

Spreta exolescunt : si irascare, adgnita videntur. Annal. IV, 34.

Ex probi viri iracundiâ, leviùs tolerantur.

Agricola apud quosdam acerbior in conviciis narrabatur, ut bonis comis, ita adversùs malos injucundus : ceterùm ex iracundiâ nihil supererat : secretum & silentium ejus non timeres : honestius putabat offendere, quàm odisse. Vit. Agric. XXII.

DELATIONES.

Delatores, fœdum hominum genus.

Delatores, genus hominum publico exitio repertum, & pœnis numquam satis coercitum. Annal. IV, 30.

Invisa eorum præmia.

Nec minùs præmia delatorum invisa, quàm scelera. Hist. I, 2.

Eorum vita & ſors.

Romanus Hiſpo formam vitæ iniit; quam poſtea celebrem miſeriæ temporum & audaciæ hominum fecerunt: nam egens, ignotus, inquies, dum occultis libellis ſævitiæ Principis adrepit, mox clariſſimo cuique periculum faceſſit; potentiam apud unum, odium apud omnes adeptus, dedit exemplum, quod ſecuti, ex pauperibus divites, ex contemptis metuendi perniciem aliis, ac poſtremum ſibi invenere. Annal. I, 74.

FALSITAS.

Quantò major, tantò blandior.

Interfecto Galbâ, Othone Principe, alium crederes ſenatum, alium populum: ruere cuncti in caſtra, anteire proximos, certare cum præcurrentibus, increpare Galbam, laudare militum judicium, exoſculari Othonis manum: quantóque magis falſa erant quæ fiebant, tantò plura facere. Hiſt. I, 45.

Viget & in luctu.

Nulli jactantiùs mærent, quàm qui maximè lætantur. Annal. II, 77.

Non ita viget inter odia.

Falsos in amore, odia non fingere. Annal. VI, 44.

FRAUS.

Quantum ex eâ periculum.

Aperta odia ármaque palam depelli: fraudem & dolum, obscura, eóque inevitabilia. Hist. IV, 24.

IMPUDICITIA.

Quàm exitialis.

Impudicitia magnorum reipublicæ malorum initium fecit. Annal. XIII, 45.

Nihil honesti remanet.

Animo per libidines corrupto, nihil honestum inerat. Annal. XI, 37.

In infamiam desinit.

Jam Messalina facilitate adulterorum in fastidium versa, ad incognitas libidines profluebat... Nomen matrimonii *cum Silio* concupivit, ob magnitudinem infamiæ, cujus apud prodigos novissima voluptas est. Annal. XI, 26.

INERTIA.

Ex inertiâ contemptus.

Invalidum ſenem *Galbam* T. Vinius & Cornelius Laco, alter deterrimus mortalium, alter ignaviſſimus, odio flagitiorum oneratum, contemptu inertiæ deſtruebant. Hiſt. I, 6.

Quando inertia pro ſapientiâ eſt?

Agricola tribunatûs annum quiete & otio tranſit, gnarus ſub Nerone temporum, quibus inertia pro ſapientiâ fuit. Vit. Agric. VI.

INJURIÆ.

In eas proni locupletes provinciales.

Prævalidi provincialium, opibus nimiis ad injurias minorum elati. Ann. XV, 20.

INVIDIA ET IGNORANTIA RECTI.

Quibus vitium eſt?

Vitium parvis magniſque civitatibus commune, ignorantiam recti & invidiam. Vit. Agric. I.

Minoribus major æmulandi cura. Hiſt. IV, 48.

IRA.

Magna ira silet.

Quale magni metûs, & magnæ iræ silentium est. Hist. I, 40.

ODIUM.

Quæ sunt odia acerrima?

Acerrima proximorum odia. Hist. IV, 70.

Solita fratribus odia. Annal. IV, 60.

Odiorum causæ acriores, quia iniquæ. Annal. I, 33.

Odia sunt ex injuriis.

Proprium humani ingenii est odisse, quem læseris. Vit. Agric. XLII.

Odia sunt ex beneficiis.

Beneficia eò usque læta sunt, dum videntur exsolvi posse: ubi multùm antevenere, pro gratiâ odium redditur. Annal. IV, 18.

Tantò proclivius est injuriæ, quàm beneficio vicem exsolvere: quia gratia oneri, ultio in quæstù habetur. Hist. IV, 3.

PRODIGENTIA.

Prodigis & mollibus vulgò nihil serii.

Geminius prodigentiâ opum, ac mollitiâ vitæ amicus Sejano, nihil ad serium. Annal. VI, 14.

PRODITIONES.

Omnibus invisæ.

Proditores, etiam iis quos anteponunt, invisi sunt. Annal. I, 58.

SCELUS.

Præceps sceleris votum.

Ad scelus facillimè ab ejus voto transitur. Hist. I, 22.

Præmiis incitantur scelera.

Summa scelera incipi periculo, peragi cum præmio. Annal. XII, 67.

Valescunt impetu.

Scelera impetu, bona consilia morâ valescere. Hist. I, 31.

Valescunt & atrocitate.

Valentinus & Tutor in arma Treveros retrahunt: occisis Herennio ac Numisio

legatis, quò minore spe veniæ crescceret vinculum sceleris. Hist. IV, 70.

Patrato scelere, ejus magnitudo intelligitur.

Perfecto demum scelere, magnitudo ejus intellecta est. Annal. XIV, 10.

Scelus inter ancipitia probatum, veris mox pretiis æstimatur. Annal. XI, 26.

Sera tum venia quæritur.

In pœnitentiam versus, seram veniam post scelus quærebat. Hist. II, 63.

Pro ipsis etiam præmiis odia rependuntur.

Interfectâ Agrippinâ, Neronis jussu, Maternæ necis patrator Anicetus, levi post admissum scelus gratiâ, dein graviore odio: quia malorum facinorum ministri, quasi exprobrantes aspiciuntur. Annal. XIV, 62.

Puniendi quoque, qui scelera delegant.

Puniendos rerum atrocium ministros, ubi pretia scelerum adepti, scelera ipsa aliis delegent. Annal. XIII, 43.

Sua sunt sceleribus indicia.

Multa sceleris indicia præveniunt. Annal. XIV, 44.

Nec semper integri, qui sceleris arguunt.

Factum esse scelus loquuntur, faciuntque. Hist. III, 25.

SEGNITIA.

Vincitur experientiâ.

Multa experiendo confieri, quæ segnibus ardua videantur. Annal. XV, 59.

SUSPICIONES.

Mutuus e suspicionibus timor.

Ut evenit inclinatis ad suspitionem mentibus, cùm timeret Otho, timebatur. Hist. I, 81.

TERROR.

Nemo expers terroris.

Etiam fortes viros subitis terreri. Annal. XV, 59.

TIMOR.

Magnus timor suas in pœnas atrox.

Quæ natura magnis timoribus, deterius credebant, quod evenerat. Ann. XV, 36.

USURA.

Semper vetita, ſemper vigens.

Sanè vetus Urbi fenebre malum, & ſeditionum diſcordiarumque creberrima cauſa: eoque cohibebatur antiquis quoque & minus corruptis moribus... Multiſque plebis ſcitis obviàm itum fraudibus: quæ totiens repreſſæ, miras per artes rurſum oriebantur. Annal. VI, 16.

UTILITAS PRIVATA.

Omnibus ferme dominatur.

Sua cuique utilitas. Hiſt. I, 15.

Bono publico antehabetur.

Privato uſui bonum publicum poſtponitur. Annal. VI, 16.

Tantò cautior, quantò nocentior.

Peſſimus quiſque, diffidentiâ præſentium mutationem pavens, adversùs publicum odium, privatam gratiam præparat. Hiſt. I, 72.

In Muciano virtutum & vitiorum ſingulare temperamentum.

Licinius Mucianus, vir ſecundis adverſiſque juxtà famoſus. Inſignes amicitias

juvenis ambitiosè coluerat : mox attritis opibus, lubrico ſtatu, ſuſpectâ etiam Claudii iracundiâ, in ſecretum Aſiæ repoſitus, tam propè ab exſule fuit, quàm poſtea a Principe. Luxuriâ, induſtriâ, comitate, arrogantiâ, malis boniſque artibus mixtus : nimiæ voluptates, cùm vacaret : quotiens expedierat, magnæ virtutes. Palam laudares, ſecreta malè audiebant. Sed apud ſubjectos, apud proximos, apud collegas, variis illecebris potens : & cui expeditius fuerit tradere imperium, quàm obtinere. Hiſt. I, 10.

XXXI. LITERÆ ET ARTES.

Ingenia opprimuntur faciliùs, quàm revocantur.

Naturâ infirmitatis humanæ, tardiora ſunt remedia, quàm mala ; & ut corpora lentè augeſcunt, citò exſtinguuntur, ſic ingenia ſtudiaque oppreſſeris faciliùs, quam revocaveris. Vit. Agric. III.

Subit quippe etiam ipſius inertiæ dulcedo : & inviſa primò deſidia, poſtremò amatur. Vit. Agric. III.

Fama in posteros, pulcherrimum studiorum præmium.

Veteres oratores famam in posteros, præmia eloquentiæ cogitavere pulcherrima. Annal. XI, 6.

Pretiis tamen fovenda studia.

Sublatis studiorum pretiis, etiam studia peritura. Annal. XI, 7.

Nihil a quoquam expeti, nisi cujus fructus antè providerit. Annal. XI, 7.

Apud Romanos ingeniis multus honor, & magna pretia.

Testis ipse populus, qui auditis in theatro versibus Virgilii, surrexit universus, & fortè præsentem spectantemque Virgilium veneratus est, sic quasi Augustum. Dialog. de Orat. XIII.

Laudavimus nuper, ut miram & eximiam, Vespasiani liberalitatem, quod quingenta sestertia; *Saleio* Basso, *poetæ*, donasset. Dialog. de Orat. IX.

Marcello Eprio & Crispo Vibio ter millies sestertium, *præstitit eloquentia.* Dialog. de Orat. VIII.

Eloquentia, cujus numen & cælestis vis, multa quidem omnibus sæculis exem-

pla edidit, ad quantam uſque fortunam homines ingenii viribus pervenerint. Dialog. de Orat. VIII.

Per occulta gliſcit ingeniorum libido.

Exercent plerique per occultum, atque eò procaciùs libidinem ingeniorum. Annal. V, 4.

Coercenda, ſed cautè.

Veientonis libros exuri juſſit *Nero*, conquiſitos lectitatoſque, donec cum periculo parabantur: mox licentia habendi oblivionem attulit. Annal. XIV, 50.

Sin minus creſcit celebritas.

Punitis ingeniis, gliſcit auctoritas. Annal. IV, 35.

Unde literis & artibus ruina.

Quis enim ignorat & eloquentiam & ceteras artes deſciviſſe ab iſtâ vetere gloriâ, non inopiâ hominum, ſed deſidiâ juventutis, & negligentiâ parentum, & inſcientiâ præcipientium, & oblivione moris antiqui? quæ mala primùm in Urbe nata, mox per Italiam fuſa, jam in provincias manant. Dialog. de Orat. XXVIII.

XXXII. ARS POLITICA.

Laus ejus magna, providentia futurorum.

Tiberius providus futurorum. Annal. VI, 46.

Ambit magis laudari apud posteros, quàm penes præsentes.

Tiberio non perinde curæ gratia præsentium, quàm in posteros ambitio. Annal. VI, 46.

Spernit rumores.

Tiberius spernendis rumoribus validus. Annal. III, 10.

Cuncta ad gloriam vertit.

Cuncta etiam fortuita ad gloriam vertebat. Annal. II, 84.

Obscuritate se tuetur.

Tiberio etiam in rebus quas non occuleret, seu naturâ, sive adsuetudine, suspensa semper & obscura verba: tunc verò nitenti ut sensus suos penitus abderet, in incertum & ambigúum magis implicabantur. Annal. I, 11.

Vultum, ut expedit, componit.

Nuntiatâ Galliarum defectione, Tiberius tantò impensiùs in securitatem compositus, neque loco, neque vultu mutato, sed ut solitum, per illos dies egit : altitudine animi ; an compererat modica esse, & vulgatis leviora. Annal. III, 44.

Ut lateat, ludibria seriis permiscet.

Tiberius ludibria seriis permiscere solitus. Annal. VI, 2.

Ars egregia, dum falsi vacua.

Breve confinium artis & falsi. Annal. IV, 58.

Viget maximè in rebus externis.

Tiberius destinata retinens, consiliis & astu res externas moliri, arma procul habere. Annal. VI, 32.

Viget quoque in bellis.

Tiberium novies a divo Augusto in Germaniam missum plura consilio, quàm vi, perfecisse. Annal. II, 26.

Ignota est barbaris.

Barbaris cunctatio, servilis : statim exsequi, regium videtur. Annal. VI, 32.

Valet in republicâ.

Olim plebe validâ, vel cum Patres pollerent, noſcenda vulgi natura, & quibus modis temperanter haberetur; ſenatûſque & optimatium ingenia, qui maximè perdidicerant, callidi temporum & ſapientes credebantur. Annal. IV, 33.

In Principatu, quantò magis neglecta, tantò magis ſtudenda.

Converſo ſtatu, neque aliâ re Romanâ quàm ſi unus imperitet, hæc conquiri tradique in rem fuerit: quia pauci prudentiâ, honeſta ab deterioribus, utilia ab noxiis diſcernunt; plures aliorum eventis docentur. Annal. IV, 33.

XXXIII. ELOQUENTIA.

Ejus laus.

Eloquentiam bonarum artium principem. Annal. XI, 6.

Ante Neronem Principes omnes eloquentiâ valuere.

Adnotabant ſeniores primum ex iis, qui rerum potiti eſſent, Neronem alienæ

facundiæ eguiſſe. Nam dictator Cæſar ſummis oratoribus æmulus; & Auguſto prompta ac profluens, quæ deceret Principem, eloquentia fuit. Tiberius artem quoque callebat, quâ verba expenderet, tum validus ſenſibus, aut conſultò ambiguus. Etiam Caii Cæſaris turbata mens vim dicendi non corrupit. Nec in Claudio, quoties meditata differeret, eloquentiam requireres. Nero puerilibus ſtatim annis, vividum animum in alia detorſit. Cælare, pingere, cantus, aut regimen equorum exercere: & aliquando carminibus pangendis, ineſſe ſibi elementa doctrinæ oſtendebat. Annal. XIII, 3.

Numquam tamen major eloquentia, quàm ubi plus licentiæ.

Magna iſta & notabilis eloquentia, alumna licentiæ, quam ſtulti libertatem vocabant, comes ſeditionum, effrenati populi incitamentum, ſine obſequio, ſine ſervitute, contumax, temeraria, arrogans, quæ in bene conſtitutis civitatibus non oritur. Quem enim oratorem Lacedæmonium, quem Cretenſem accipimus? quarum civitatum ſeveriſſima diſciplina, & ſeveriſſimæ leges traduntur. Ne Macedonum quidem ac Perſarum, aut ullius gentis,

gentis, quæ certo imperio contenta fuerit, eloquentiam novimus. Rhodii quidam, Athenienses plurimi oratores exstiterunt: apud quos omnia populus, omnia imperiti, omnia, ut sic dixerim, omnes poterant. Dialog. de Orat. XL.

Inde versâ Romanâ republicâ, mutata est eloquentia.

Cassius Severus sordidæ originis, maleficæ vitæ, sed orandi validus. Annal. IV, 21.

Is est, quem primum adfirmant flexisse a vetere atque directâ dicendi viâ: non infirmitate ingenii, nec inscitiâ literarum, sed judicio & intellectu. Vidit namque cum conditione temporum ac diversitate aurium formam quoque ac speciem orationis esse mutandam. Dialog. de Orat. XIX.

Seneca fuit ingenium amœnum, & temporis ejus auribus accomodatum. Ann. XIII, 3.

Quæstuosa eloquentia, infida est.

Ne fidem quidem integram manere, ubi magnitudo quæstuum spectetur. Ann. XI, 6.

Venalis, perfida est.

Nec quidquam publicæ mercis tam venale fuit, quàm advocatorum perfidia. Annal. XI, 5.

Recens ejus usus.

Lucrosæ hujus & sanguinantis eloquentiæ usus, recens, & malis moribus natus. Dialog. de Orat. XII.

Quid eloquentiam informet?

Infinitus labor, & quotidiana meditatio, & in omni genere studiorum exercitationes. Dialog. de Orat. XXX.

Iis artibus, non voce tantùm, fama in posteros paratur.

Q. Haterius, familiâ senatoriâ, eloquentiæ, quoad vixit, celebratæ: monimenta ingenii ejus haud perinde retinentur. Scilicet impetu magis, quàm curâ vigebat: utque aliorum meditatio & labor in posterum valescit; sic Haterii canorum illud & profluens, cum ipso simul exstinctum est. Annal. IV, 61.



XXXIV. HISTORIA.

Quod tempus ſcribendæ hiſtoriæ aptum?

Rarâ temporum felicitate, ubi ſentire quæ velis, & quæ ſentias dicere licet. Hiſt. I, 1.

Scriptoris munus.

Conſilium mihi pauca de Auguſto, & extrema tradere: mox Tiberii principatum, & cetera, ſine irâ & ſtudio, quorum cauſas procul habeo. Annal. I, 1.

Mihi Galba, Otho, Vitellius, nec beneficio, nec injuriâ cogniti. Dignitatem noſtram a Veſpaſiano inchoatam, a Tito auctam, a Domitiano longiùs provectam non abnuerim; ſed incorruptam fidem profeſſis, nec amore quiſquam, & ſine odio dicendus eſt. Hiſt. I, 1.

Scriptoris vitia, adulatio, & malignitas.

Ambitionem ſcriptoris facilè averſeris: obtrectatio & livor pronis auribus accipiuntur. Quippe adulationi fœdum crimen ſervitutis, malignitati falſa ſpecies libertatis ineſt. Hiſt. I, 1.

Scriptoris pericula.

Reperies qui ob ſimilitudinem morum, aliena malefacta ſibi objectari putent: etiam gloria ac virtus inſenſos habet, ut nimis ex propinquo diverſa arguens. Annal. IV, 33.

Hiſtoriæ materia.

Exſequi ſententias haud inſtitui, niſi inſignes per honeſtum, aut notabili dedecore: quod præcipuum munus Annalium reor, ne virtutes ſileantur, utque pravis dictis factiſque ex poſteritate & infamiâ metus ſit. Annal. III, 65.

Non modò caſus eventuſque rerum, qui plerumque fortuiti ſunt, ſed ratio etiam cauſæque noſcantur. Hiſt. I, 4.

Non ſine uſu fuerit introſpicere illa primo aſpectu levia, ex quîs magnarum ſæpe rerum motus oriuntur. Annal. IV, 32.

Exemplis illuſtretur.

Hæc aliaque ex veteri memoriâ petita, quoties res locuſque exempla recti, aut ſolatia mali poſcet, haud abſurdè memorabimus. Hiſt. III, 51.

Falsis auditionibus ne inquinetur.

Mihi tradendi arguendique rumoris *Drusum veneno a Tiberio enectum* causa fuit, ut, claro sub exemplo, falsas auditiones depellerem, peteremque ab iis, quorum in manus cura nostra venerit, ne divulgata atque incredibilia, avidè accepta, veris, neque in miraculum corruptis, antehabeant. Annal. IV, 11.

Germanici mors, non modò apud illos homines, qui tum agebant, etiam secutis temporibus vario rumore jactata: adeò maxima quæque ambigua sunt, dum alii quoquo modo audita pro compertis habent; alii vera in contrarium vertunt: & gliscit utrumque posteritate. Annal. III, 19.

Vitanda gentilitatis & antiquitatis studia.

Arminius Græcorum annalibus ignotus, qui sua tantùm mirantur: Romanis haud perinde celebris, dum vetera extollimus, recentium incuriosi. Annal. II, 88.

Quæ fuit apud Romanos historiæ sors?

Veteris populi Romani prospera vel adversa, claris scriptoribus memorata sunt: temporibusque Augusti dicendis non defuere decora ingenia, donec gliscente adulatione deterrerentur. Tiberii, Caiique, & Claudii, ac Neronis res, florentibus ipsis, ob metum falsæ; postquam occiderant, recentibus odiis compositæ sunt. Annal. I, 1.

Dum stetit respublica, res populi Romani memorabantur, pari eloquentiâ ac libertate. Postquam bellatum apud Actium, atque omnem potentiam ad unum conferri pacis interfuit; magna illa ingenia cessere. Simul veritas pluribus modis infracta; primùm inscitiâ reipublicæ, ut alienæ, mox libidine assentandi, aut rursus odio adversùs dominantes: ita neutris cura posteritatis inter infensos vel obnoxios. Hist. I, 1.



XXXV. PHILOSOPHIA.

Multiplex fuit & discors.

Nero etiam sapientiæ doctoribus tempus impertiebat post epulas, utque contraria adseverantium discordiæ eruebantur: nec deerant, qui voce vultuque tristi inter oblectamenta regia spectari cuperent. Annal. XIV, 16.

Pervulgata magis Stoïcorum placita:

Qui sola bona, quæ honesta; mala tantùm, quæ turpia: potentiam, nobilitatem, ceteraque extra animum, neque bonis, neque malis adnumerant. Hist. IV, 5.

Arrogantiæ tamen & turbarum accusabantur.

Adsumptâ Stoïcorum arrogantiâ, sectâque, quæ turbidos, & negotiorum appetentes faciat. Annal. XIV, 57.

Ista secta Tuberones & Favonios veteri quoque reipublicæ ingrata nomina genuit. Ut imperium evertant, libertatem præferunt; si perverterint, libertatem ipsam

aggredientur. Annal. XVI, 22.

Certum magis Egnatii ſcelus.

Egnatius, cliens hic Sorani, & tunc emptus ad opprimendum amicum, auctoritatem Stoïcæ ſectæ præferebat, habitu & ore ad exprimendam imaginem honeſti exercitus, ceterùm animo perfidioſus, & ſubdolus, avaritiam ac libidinem occultans. Quæ poſtquam pecuniâ recluſa ſunt, dedit exemplum præcavendi, quomodo fraudibus involutos, aut flagitiis commaculatos; ſic ſpecie bonarum artium falſos, & amicitiæ fallaces. Ann. XVI, 32.

Sapientis vera laus, ex ſapientiâ modum retinere.

Memoriâ teneo ſolitum ipſum, *Agricolam*, narrare, ſe in primâ juventâ ſtudium Philoſophiæ ac juris, ultrà quàm conceſſum Romano ac ſenatori hauſiſſe; ni prudentia matris incenſum ac flagrantem animum coercuiſſet: ſcilicet ſublime & erectum ingenium, pulchritudinem ac ſpeciem excelſæ magnæque gloriæ vehementiùs, quàm cautè, appetebat: mox mitigavit ratio & ætas: retinuitque, quod eſt difficillimum, ex ſapientiâ modum. Vit. Agric. IV.

*Falſum Philoſophiæ nomen, Mathematici *.*

Mathematici, genus hominum potentibus infidum, ſperantibus fallax, quod in civitate noſtrâ & vetabitur ſemper, & retinebitur. Hiſt. I, 22.

Per illicita & infanda irrepunt.

Multos ſecreta Poppææ mathematicos, peſſimum Principalis matrimonii inſtrumentum, habuerant. Hiſt. I, 22.

Illudunt obſcuritate.

Cupidine ingenii humani libentiùs obſcura credi. Hiſt. I, 22.

Sæpe Italiâ pulſi ſunt.

Facta & de mathematicis magiſque Italiâ pellendis ſenatuſconſulta. Annal. II, 32.

De mathematicis Italiâ pellendis factum ſenatuſconſultum atrox & irritum. Annal. XII, 52.

* Cùm mathematicos hìc legeris, ne cogites viros illos Geometricarum naturaliumque rerum ſcientiâ percelebres, quales omnis ætas, noſtra potiſſimùm, tulit, ſtudiorum dignitate & utilitate præſtantiſſimos, ſed Chaldæos, magos, ariolos, aliaſque earum ſuperſtitionum peſtes, qui ſe mathematicos dixere.

XXXVI. LIBERORUM EDUCATIO.

Plurimùm valent parentes & locus.

Cn. Julii Agricolæ mater Julia Procilla fuit; raræ castitatis: in hujus sinu indulgentiâque educatus, per omnem honestarum artium cultum pueritiam adolescentiamque transegit. Arcebat eum ab illecebris peccantium, præter ipsius bonam integramque naturam, quòd statim parvulus sedem ac magistram studiorum Massiliam habuerit, locum Græcâ comitate & provinciali parcimoniâ mistum ac bene compositum. Vit. Agric. IV.

Nocet plurimùm urbs princeps.

Propria & peculiaria hujus Urbis vitia pæne in utero matris concipi mihi videntur, histrionalis favor, & gladiatorum equorumque studia; quibus occupatus & obsessus animus quantulum loci bonis artibus relinquit. Dialog. de Orat. XXIX.

Quæ apud Romanos valuit egregia educatio?

Suus cuique filius ex castâ parente natus,

non in cellâ emptæ nutricis, sed gremio ac sinu matris educabatur, cujus præcipua laus erat tueri domum, & inservire liberis. Eligebatur autem aliqua major natu propinqua, cujus probatis spectatisque moribus, omnis cujuspiam familiæ suboles committeretur, coram quâ neque dicere fas erat quod turpe dictu, neque facere quod inhonestum factu videretur. Ac non studia modò curasque, sed remissiones etiam lususque puerorum sanctitate quadam ac verecundiâ temperabat. Sic Corneliam Gracchorum, sic Aureliam Cæsaris, sic Attiam Augusti matrem præfuisse educationibus, ac produxisse principes liberos accepimus: quæ disciplina ac severitas eò pertinebat, ut sincera & integra & nullis pravitatibus detorta uniuscujusque natura, toto statim pectore arriperet artes honestas: & sive ad rem militarem, sive ad juris scientiam, sive ad eloquentiæ studium inclinasset, id solum ageret, id universum hauriret. Dialog. de Orat. XXVIII.

Quomodo postea corrupta educatio?

At nunc natus infans delegatur Græculæ alicui ancillæ, cui adjungitur unus aut alter ex omnibus servis plerumque

villissimus, nec cuiquam serio ministerio accomodatus: horum fabulis & erroribus, teneri statim & rudes animi imbuuntur. Nec quisquam in totâ domo pensi habet, quid coram infante domino, aut dicat, aut faciat: quando etiam ipsi parentes nec probitati, neque modestiæ parvulos assuefaciunt, sed lasciviæ & libertati; per quæ paullatim impudentia irrepit, & suî alienique contemptus. Dialog. de Orat. XXIX.

Quid in tradendis præceptis peccatur?

Transeo prima discentium elementa, in quibus & ipsis parum elaboratur: nec in auctoribus cognoscendis, nec in evolvendâ antiquitate, nec in notitiâ vel rerum, vel hominum, vel temporum satis operæ insumitur. Dialog. de Orat. XXIX.

Cur multas res docenda est juventus?

Ipsa multarum artium scientia etiam aliud agentes nos ornat, atque ubi minimè credas, eminet & excellit. Dialog. de Orat. XXXII.

Militaris educationis egregium ſpecimen in Agricolâ.

Prima caſtrorum rudimenta in Britanniâ Suetonio Paullino diligenti ac moderato duci approbavit, electus, quem contubernio æſtimaret. Nec Agricola licenter more juvenum, qui militiam in laſciviam vertunt, neque ſegniter ad voluptates & commeatus titulum tribunatûs & inſcitiam retulit : ſed noſcere provinciam, noſci exercitui, diſcere a peritis, ſequi optimos, nihil appetere jactatione : nihil ob formidinem recuſare, ſimulque anxius & intentus agere. Vit. Agric. V.

Philoſophicæ, in Helvidio Priſco.

Helvidius Priſcus ingenium illuſtre altioribus ſtudiis juvenis admodum dedit : non, ut plerique, ut nomine magnifico ſegne otium velaret, ſed quò firmior adversùs fortuita rempublicam capeſſeret. Hiſt. IV, 5.

Forenſis, in juvene oratore Romano.

Apud majores noſtros juvenis ille, qui foro & eloquentiæ parabatur, imbutus jam domeſticâ diſciplinâ, refertus honeſtis ſtudiis, deducebatur a patre, vel a pro-

pinquis, ad eum oratorem, qui principem locum in civitate tenebat: hunc sectari, hunc prosequi, hujus omnibus dictionibus interesse, sive in judiciis, sive in concionibus adsuescebat, ita ut altercationes quoque excipere, & jurgiis interesse, utque sic dixerim, pugnare in prœlio disceret. Magnus ex hoc usus, multùm constantiæ, plurimùm judicii juvenibus statim contingebat, in mediâ luce studentibus atque inter ipsa discrimina: ubi nemo impunè stultè aliquid, aut contrariè dicit, quominus & judex respuat, & adversarius exprobret, ipsi denique advocati aspernentur. Igitur verâ statim & incorruptâ eloquentiâ imbuebantur. Dial. de Orat. XXXIV.

Præmaturis honoribus superbiunt adolescentium animi.

Tiberius monuit, ne quis adolescentium animos præmaturis honoribus ad superbiam extolleret. Annal. IV, 17.



XXXVII. FEMINÆ.

Quomodo apud Germanorum feminas septa pudicitia?

Septâ pudicitiâ agunt, nullis ſpectaculorum illecebris, nullis conviviorum irritationibus corruptæ. De Morib. Germ. XIX.

Earum fortitudo.

Apud Germanos, quod præcipuum fortitudinis incitamentum eſt, non caſus, nec fortuita conglobatio turmam aut cuneum facit, ſed familiæ & propinquitates; & in proximo pignora: unde feminarum ululatus audiri, unde vagitus infantium: hi cuique ſanctiſſimi teſtes, hi maximi laudatores. Ad matres, ad conjuges vulnera ferunt: nec illæ numerare, aut exſugere plagas pavent. Ciboſque & hortamina pugnantibus geſtant. Memoriæ proditur quaſdam acies, inclinatas jam, & labantes, a feminis reſtitutas, conſtantiâ precum & objectu pectorum, & monſtratâ cominus captivitate, quam longè impatientiùs feminarum ſuarum nomine timent. De Morib. German. VII.

In Agricolâ & ejus uxore egregium matrimonii exemplum.

Agricola Domitiam Decidianam ſplendidis natalibus ortam ſibi junxit : idque matrimonium ad majora nitenti, decus ac robur fuit : vixeruntque mirâ concordiâ, per mutuam caritatem, & invicem ſe anteponendo, niſi quòd in bonâ uxore tantò major laus, quantò in malâ plus culpæ eſt. Vit. Agric. VI.

Romæ coercita feminarum libido.

Gravibus ſenatûs decretis libido feminarum coercita, cautumque ne quæſtum corpore faceret, cui avus, aut pater, aut maritus eques Romanus fuiſſet : nam Viſtilia prætoriâ familiâ genita, licentiam ſtupri apud ædiles vulgaverat; more inter veteres recepto, qui ſatis pœnarum adversùm impudicas in ipsâ profeſſione flagitii credebant. Annal. II, 85.

Ex corruptis moribus, proditiones.

Druſi ſecreta, corruptâ uxore, prodebantur. Annal. IV, 7.

Feminis credulitas ad gaudia.

Facili feminarum credulitate ad gaudia. Annal. XIV, 4.

Constantia in adversis.

Non tamen adeò virtutum sterile sæculum, ut non & bona exempla prodiderit. Comitatæ profugos liberos matres, secutæ maritos in exsilia conjuges. Hist. I, 3.

Vigente republicâ, vetitæ feminæ maritos, qui ob magistratum in provincias proficiscerentur, comitari.

Haud enim frustra placitum olim, ne feminæ in socios aut gentes externas traherentur: inesse mulierum comitatui, quæ pacem luxu, bellum formidine morentur, & Romanum agmen ad similitudinem barbari incessûs convertant. Non imbecillum tantùm, & imparem laboribus sexum; sed si licentia adsit, sævum, ambitiosum, potestatis avidum. Annal. III, 33.

Id mutatum sub Principibus, graviaque inde damna.

Cogitarent ipsi, quotiens repetundarum aliqui arguerentur, plura uxoribus objectari: his statim adhærescere deterrimum quemque provincialium: ab his negotia suscipi, transigi: duorum egressus

coli, duo esse prætoria; pervicacibus magis & impotentibus mulierum jussis, quæ Oppiis quondam aliisque legibus constrictæ, nunc vinclis exsolutis, domos, fora, jam & exercitus regerent. Annal. III, 33.

Excusatum tamen & flagrantibus Urbis flagitiis, & feminarum Principum exemplis.

Placuisse quondam Oppias leges, sic temporibus reipublicæ postulantibus: remissum aliquid postea, & mitigatum, quia expedierit. Frustra nostram ignaviam alia ad vocabula transferri: nam viri in eo culpam, si femina modum excedat: porro ob unius aut alterius imbecillum animum, malè eripi maritis consortia rerum secundarum adversarumque. Simul sexum naturâ invalidum deseri, & exponi suo luxu, cupidinibus alienis: vix præsenti custodiâ manere inlæsa conjugia: quid fore, si per plures annos in modum discidii obliterentur? Sic obviàm irent iis quæ alibi peccarentur, ut flagitiorum Urbis meminissent. Annal. III, 34.

Addidit pauca Drusus de matrimonio suo: nam Principibus adeunda sæpius longinqua imperii. Quotiens divum

Augustum in Occidentem atque Orientem meavisse, comite Liviâ? se quoque in Illyricum profectum; & si ita conducat, alias ad gentes iturum, haud semper æquo animo, si ab uxore carissimâ, & tot communium liberorum parente divelleretur. Annal. III, 34.

VARII FEMINARUM PRINCIPUM MORES.

Livia Augusta, solers femina.

Sanctitate domûs, priscum ad morem; comis ultrà quàm antiquis feminis probatum; mater impotens, uxor facilis, & cum artibus mariti, simulatione filii bene composita. Annal. V, 1.

Agrippina, Germanici uxor, fortissima.

Ingens animi, pudicitiâ impenetrabili, æqui impatiens, dominandi avida, virilibus curis feminarum vitia exuerat. Annal. I, 69. IV, 12. VI, 25.

Livia, Germanici soror, uxor Drusi, atrox.

Soror Germanici, formæ initio ætatis indecoræ, mox pulchritudine præcellebat.

Hanc *Sejanus*, ut amore incensus, adulterio pellexit: & postquam primi flagitii potitus est, (neque femina amissâ pudicitiâ alia abnuerit), ad conjugii spem, consortium regni, & necem mariti impulit. Atque illa cui avunculus Augustus, socer Tiberius, ex Druso liberi, seque ac majores & posteros municipali adultero fœdabat; ut pro honestis & præsentibus, flagitiosa & incerta exspectaret. Annal. IV, 3.

Lepida & Agrippina, Neronis mater, infames.

Nec forma, ætas, opes multùm distabant, & utraque impudica, infamis, violenta, haud minùs vitiis æmulabantur, quàm si qua ex fortunâ prospera acceperant. Annal. XII, 65.

Poppæa, sub Nerone, magnorum reipublicæ malorum causa.

Huic mulieri cuncta alia fuere, præter honestum animum. Quippe mater ejus, ætatis suæ feminas pulchritudine supergressa, gloriam pariter & formam dederat. Opes claritudini generis sufficiebant. Sermo comis, nec absurdum ingenium: modestiam præferre, & lasciviâ uti; rarus

in publicum egressus; idque velatâ parte oris, ne satiaret aspectum, vel quia sic decebat. Famæ numquam pepercit, maritos & adulteros non distinguens: neque affectui suo, aut alieno obnoxia, unde utilitas ostenderetur, illuc libidinem transferebat. Annal. XIII, 45.

Galeria, uxor Vitellii, Sextilia, ejus mater, laudatæ feminæ.

Galeria Imperatoris uxor, non immitis tristibus: & pari probitate, mater Vitelliorum Sextilia, antiqui moris. Dixisse quin etiam, ad primas filii sui epistolas, ferebatur, non Germanicum a se, sed Vitellium genitum. Nec ullis postea fortunæ illecebris, aut ambitu civitatis in gaudium evicta, domus suæ tantùm adversa sensit. Hist. II, 64.

XXXVIII. FAMILIÆ.

Distinguebantur censu.

Distinctos senatûs & equitum census, non quia diversi naturâ, sed ut locis, ordinibus, dignationibus antistent. Annal. II, 33.

Quæ a Tiberio levatæ aut multatæ?

Ut honeſtam innocentium paupertatem levavit, ita prodigos & ob flagitia egentes movit ſenatu, aut ſponte cedere paſſus eſt. Annal. II, 48.

Juvabat quoque Auguſtus, ne clariſſimæ familiæ exſtinguerentur.

M. Hortalus, nepos oratoris Hortenſii, inlectus a divo Auguſto liberalitate decies ſeſtertii ducere uxorem, ſuſcipere liberos ne clariſſima familia exſtingueretur. Ann. II, 37.

Idem Hortalus, quatuor filiis ante limen curiæ adſtantibus, auſus in ſenatu, præſente Principe, loco ſententiæ pecuniam petere, repulſam a Tiberio paſſus eſt: leve tamen ſolamen filiis additum.

Si quantùm pauperum eſt, venire huc, & liberis ſuis petere pecunias ceperint; ſinguli numquam exſatiabuntur, reſpublica deficiet: nec ſanè ideo a majoribus conceſſum eſt egredi aliquando relationem, & quod in commune loco ſententiæ proferre, ut privata negotia, res

familiares noſtras hìc augeamus, cum invidiâ ſenatûs & Principum, ſive indulſerint largitionem, ſive abnuerint. Non enim preces ſunt iſtuc, ſed efflagitatio intempeſtiva quidem & improviſa, cùm aliis de rebus convenerint patres, conſurgere, & numero atque ætate liberûm ſuorum urgere modeſtiam ſenatûs, eamdem vim in me tranſmittere, ac velut perfringere ærarium: quod ſi ambitione exhauſerimus, per ſcelera ſupplendum erit. Dedit tibi, Hortale, divus Auguſtus pecuniam, ſed non compellatus, nec eâ lege ut ſemper daretur: langueſcet alioqui induſtria, intendetur ſocordia, ſi nullus ex ſe metus, aut ſpes; & ſecuri omnes aliena ſubſidia exſpectabunt, ſibi ignavi, nobis graves... *Hæc cùm reſpondiſſet Hortalo, addidit Tiberius*, ceterùm ſi patribus videretur, daturum liberis ducena ſeſtertia ſingulis, qui ſexûs virilis eſſent. Egêre alii grates; ſiluit Hortalus, pavore, an avitæ nobilitatis etiam inter anguſtias fortunæ retinens: neque miſeratus eſt poſthac Tiberius, quamvis domus Hortenſii pudendam ad inopiam delaberetur. Annal. II, 38.

Fuit etiam severitas sub Claudio Principe.

Laudati oratione Principis, qui ob angustias familiares ordine senatorio sponte cederent, motique qui remanendo impudentiam paupertati adjicerent. Annal. XII, 52.

Egestas vitiorum ferax.

Ob egestatem & metum ex flagitiis maxima peccandi necessitudo. Annal. III, 40.

Prona in audaciam.

Syllam inopem, unde præcipuam audaciam. Annal. XIV, 57.

Ipse metus paupertatis agit in scelera.

Insigne scelus senatoriâ audaciâ admisit Marcellus, Asinio Pollione proavo clarus, neque morum spernendus habebatur, nisi quòd paupertatem præcipuum malorum credebat... Marcellum memoria majorum, & preces Cæsaris, pœnæ magis, quàm infamiæ exemere. Annal. XIV, 40.

Nero

Nero prodigis donationibus imperium exhausit, familias non locupletavit.

Sub Galbâ Principe, proxima pecuniæ cura: & cuncta scrutantibus justissimum visum est, inde repeti, ubi inopiæ causa erat. Bis & vicies millies sestertium donationibus Nero effuderat. Appellari singulos jussit, decumâ parte liberalitatis apud quemque eorum relictâ. At illis vix decumæ super portiones erant: iisdem erga aliena sumptibus, quibus sua prodegerant, cùm rapacissimo cuique ac perditissimo, non agri, aut fenus, sed sola instrumenta vitiorum manerent. Exactioni triginta equites Romani præpositi, novum officii genus, & ambitu ac numero onerosum: ubique hasta, & sector, & inquieta Urbs auctionibus. Attamen grande gaudium, quòd tam pauperes forent quibus donasset Nero, quàm quibus abstulisset. Hist. I, 20.

Vitia, & turbarum causas fecit.

Mortuo Nerone, plebs sordida & circo ac theatris sueta, simul deterrimi servorum, aut qui adesis bonis, per dedecus

Neronis alebantur, mæſti & rumorum avidi. Hiſt. I, 4.

Familiis, quæ & uſurâ & uſuræ remediis laborabant, egregiè ſubvenit Tiberius.

Multi fortunis provolvebantur: everſio rei familiaris dignitatem ac famam præceps dabat: donec opem tulit Cæſar, diſpoſito per menſas millies ſeſtertio, factâque mutuandi copiâ ſine uſuris per triennium, ſi debitor populo in duplum prædiis caviſſet. Sic refecta fides, & paullatim privati quoque creditores reperti. Annal. VI, 17.

Eadem Tiberii cura in calamitatibus.

Aſperrima in Sardianos lues plurimùm in eoſdem miſericordiæ traxit: nam centies ſeſtertium pollicitus Cæſar, & quantum ærario, aut fiſco pendebant, in quinquennium remiſit. Magnetes a Sipylo, proximi damno ac remedio habiti. Temnios, Philadelphenos... Hierocæſaream, Myrinam, Cymen, Tmolum, levari idem in tempus tributis, mittique ex ſenatu placuit, qui præſentia ſpectaret, refoveretque. Delectus eſt

M. Aletus e prætoriis, ne consulari obtinente Asiam æmulatio inter pares, & ex eo impedimentum oriretur. Ann. II, 47.

XXXIX. SERVI, LIBERTI.

Servi, infidum hominum genus.

Fluxa servitiorum fides. Hist. IV, 23.

Tantò magis laudandi, si iis sit fides.

Non tamen adeò virtutum sterile sæculum, ut non & bona exempla prodiderit... Contumax etiam adversùs tormenta, servorum fides. Hist. I, 3.

Liberti sunt serviles.

Libertorum servilia ingenia. Annal. II, 12.

Dominorum fortunâ arrogantes.

Libertis quoque ac janitoribus ejus (*Sejani*) notescere, pro magnifico accipiebatur. Annal. VI, 8.

Adulationibus corrupti.

Pallanti prætoria insignia, & centies quinquagies sestertium censuit consul designatus Barea Soranus : additum a

Scipione Cornelio, grates publicè agendas, quòd regibus Arcadiæ ortus, veterrimam nobilitatem usui publico postponeret, seque inter ministros Principis habere sineret. Adseveravit Claudius, contentum honore Pallantem, intra priorem paupertatem subsistere. Et fixum est ære publico senatusconsultum, quo libertinus sestertii ter millies possessor, antiquæ parcimoniæ laudibus cumulabatur. Annal. XII, 53.

Imperiosi.

Claudius libertos, quos rei familiari præfecerat, sibique & legibus adæquavit. Annal. XII, 60.

Vani.

Nam & hi malis temporibus partem se reipublicæ faciunt. Annal. I, 76.

Venales.

Afferebant venalia cuncta præpotentes liberti. Hist. I, 7.

In Tigellino magnum documentum quàm fœda obscuris pravisque hominibus studia, fortuna, sors.

Sophonius Tigellinus obscuris paren-

tibus, fœdâ pueritiâ, impudicâ senectâ, præfecturam vigilum & prætorii, & alia præmia virtutum, quia velociùs erat vitiis adeptus, crudelitatem mox, deinde avaritiam, & virilia scelera exercuit: corrupto ad omne facinus Nerone, quædam ignaro ausus, ac postremò ejusdem desertor ac proditor. Unde non alium pertinaciùs ad pœnam flagitavere, diverso affectu, quibus odium Neronis inerat, & quibus desiderium. Apud Galbam T. Vinii potentiâ defensus, prætexentis servatam ab eo filiam: & haud dubiè servaverat, non clementiâ (quippe tot interfectis) sed effugio in futurum; quia pessimus quisque, diffidentiâ præsentium mutationem pavens, adversùs publicum odium, privatam gratiam præparat: unde nulla innocentiæ cura, sed vices impunitatis. Eò infensior populus, additâ ad vetus Tigellini odium recenti T. Vinii invidiâ, concurrere e totâ Urbe in palatium ac fora, & ubi plurima vulgi licentia, in circum ac theatra effusi, seditiosis vocibus obstrepere: donec Tigellinus, accepto apud Sinuessanas aquas supremæ necessitatis nuntio, inter stupra concubinarum, & oscula, & deformes moras, sectis novaculâ faucibus, infamem vitam

fœdavit etiam exitu ſero & inhoneſto. Hiſt. I, 72.

XL. Vita.

Egregia vita, quæ incorrupta.

Meminiſſent C. Aſinii & Meſſalæ, ac recentiorum Arruntii & Æſernini ad ſumma provectorum incorruptâ vitâ & facundiâ. Annal. XI, 6.

Beata, non ex opibus, ſed ex morum conſtantiâ.

Neque mala, vel bona, quæ vulgus putet: multos qui conflictari adverſis videantur, beatos; ac pleroſque, quamquam magnas per opes, miſerrimos: ſi illi gravem fortunam conſtanter tolerent, hi proſperâ inconſultè utantur. Annal. VI, 22.

Vitæ claritatem imminuit nimia vivendi cupido.

Maroboduus conſenuit, multùm imminutâ claritate ob nimiam vivendi cupidinem. Annal. II, 63.

Magni etiam animi ſpe vitæ franguntur.

Super- tædium malorum, etiam ſpe vitæ, quæ plerumque magnos animos infringit. Hiſt. V, 26.

Quò duriora ſunt tempora, eò magis firmandus animus.

Specta juvenis . . . in ea tempora natus es, quibus firmare animum expediat conſtantibus exemplis. Annal. XVI, 35.

XLI. MORS.

Vita per virtutem acta, mortis ſolamen.

Seneca moriens uxorem rogat oratque temperaret dolori, ne æternum ſuſciperet, ſed in contemplatione vitæ per virtutem actæ deſiderium mariti ſolatiis honeſtis toleraret. Annal. XV, 63.

Eſt mortis diſtinctio.

Mortem omnibus ex naturâ æqualem, oblivione apud poſteros, vel gloriâ diſtingui. Hiſt. I, 21.

Est quoque opportunitas.

Felix Agricola non vitæ tantum claritate, sed etiam opportunitate mortis. Vit. Agric. XLV.

Vitâ etiam potior.

Honesta mors turpi vitâ potior. Vit. Agric. XXXIII.

Virtus morti superstes.

Multos veterum velut inglorios & ignobiles oblivio obruet, Agricola posteritati narratus & traditus, superstes erit. Vit. Agric. XLVI.

Ea non imaginibus, sed moribus exprimitur.

Ut vultus hominum, ita simulacra vultûs imbecilla ac mortalia sunt; forma mentis æterna, quam tenere & exprimere per alienam materiam & artem, sed tuis ipse moribus possis. Vit. Agric. XLVI.

Quæ defunctis amicis præstanda.

Non hoc præcipuum amicorum munus est, prosequi defunctum ignavo questu: sed quæ voluerit, meminisse; quæ mandaverit, exsequi. Annal. II, 71.



INDICES

IN

C. CORNELIUM

TACITUM,

SUPPLEMENTA

ET NOTAS.

H v

TRES erunt Indices. Primus rerum, quo locorum & hominum nomina, resque ceteræ Taciti libris illustratæ, continentur. Secundus verborum, ut Taciti latinitas, & quæ sunt ejus styli propria, & observatione digna, innotescant. Tertius in Supplementa & Notas, ne quid lateat, quod tum in Supplementis, tam in adnotationibus & dissertationibus, narratum fuerit, aut explicatum.



INDEX IN C. CORN. TACITUM.

Absolutè positi numeri ad Annales *referuntur:* H. *præfixum habentes, ad* Historias: G. *ad* libellum de moribus Germanorum: A. *ad* vitam Agricolæ: O. *ad* Dialogum de Oratoribus.

I v

D.

F.

I.

M.

Nonianus

O.

P.

R.

S.

V.





INDEX

IN

C. CORN. TACITUM.

Numeri ut in priore Indice.

B.

C.

D.

E.

H.

I.

Indefensus

L.

Manifestus

O.

P.

Propria

S.

T.





INDEX
IN
SUPPLEMENTA ET NOTAS.

Numeri Romani, *ad* Volumina; *Arabici*, *ad* Paginas *referuntur*.

B.

I.

M.

O.

P.

V.

FINIS TOMI SEPTIMI.

Addenda & corrigenda.

TOM. I. *pag.* 195. *lin.* 16. Confidius: *corrige*, Considius.
Tom. V. *pag.* 116. *lin.* 27. Salvidianus: *corrige*, Salvidienus.
Tom. V. *pag.* 404. *lin.* 12. qui puellam = cædi jusserit: *corrige & adde*, qui puellam Christianam pœnæ *Pantææ* subdiderit, pudendisque fustibus cædi jusserit.
Tom. VI. *pag.* 343. *lin.* 25. suprà fuit observatum: *corrige*, infrà fuit observatum.

In priore Taciti editione, Tom. I. *pag.* 345. *lin.* 36. libras 97: *corrige*, libras 194.

APPROBATIO.

Jussu Illustrissimi D. Sigillorum Custodis; alteram hanc Corn. Taciti operum Editionem perlegi, datamque priori a D. Giberto approbationem his verbis, scilicet, *opus rei Litterariæ perutile, & viris omnibus doctis pergratum fore*, eo libentius confirmo, quòd altera hæc additamentis & annotationibus quamplurimis illustrata in lucem prodeat. Datum Parisiis, idibus Decembris anni 1775.

BEJOT.

PRIVILEGE DU ROI.

LOUIS, PAR LA GRACE DE DIEU, ROI DE FRANCE ET DE NAVARRE : A nos amés & féaux Conseillers les Gens tenants nos Cours de Parlement, Maîtres des Requêtes ordinaires de notre Hôtel, Grand-Conseil, Prévôt de Paris, Baillis, Sénéchaux, leurs Lieutenants Civils, & autres nos Justiciers qu'il appartiendra : SALUT. Notre amé le sieur LOUIS-FRANÇOIS DELATOUR, Imprimeur-Libraire, Nous a fait exposer qu'il désireroit faire imprimer & donner au Public, C. *Corn. Taciti Opera* : *cum Supplementis, Notis, & Dissertationibus, ex recensione* GABR. BROTIER; &c. &c. &c. s'il Nous plaisoit lui accorder nos Lettres de renouvellement & Privilege pour ce nécessaires. A CES CAUSES,

voulant favorablement traiter l'Exposant, & encourager par son exemple les autres Imprimeurs & Libraires, à entreprendre des Editions utiles pour l'honneur de la France, & le progrès des Sciences, Nous lui avons permis & permettons par ces Présentes, de faire imprimer ledit Ouvrage, autant de fois que bon lui semblera, & de le vendre, faire vendre & débiter par-tout notre Royaume, pendant le temps de *Quinze années consécutives*, à compter du jour de la date des Présentes. Faisons défenses à tous Imprimeurs, Libraires & autres personnes, de quelque qualité & condition qu'elles soient, d'en introduire d'impression étrangere dans aucun lieu de notre obéissance; comme aussi d'imprimer, ou faire imprimer, vendre, faire vendre, débiter ni contrefaire ledit Ouvrage, ni d'en faire aucuns extraits, sous quelque prétexte que ce puisse être, sans la permission expresse & par écrit dudit Exposant, ou de ceux qui auront droit de lui, à peine de confiscation des exemplaires contrefaits, de trois mille livres d'amende contre chacun des contrevenans, dont un tiers à Nous, un tiers à l'Hôtel-Dieu de Paris, & l'autre tiers audit Exposant ou à celui qui aura droit de lui, & de tous dépens, dommages & intérêts; à la charge que ces Présentes seront enregistrées tout au long sur le Registre de la Communauté des Imprimeurs & Libraires de Paris, dans trois mois de la date d'icelles; que l'impression dudit Ouvrage sera faite dans notre Royaume & non ailleurs, en beau papier & beaux caracteres, conformément aux Réglements de la Librairie, & notamment à celui du dix Avril mil sept cent vingt-cinq, à peine de déchéance du présent Privilege; qu'avant de l'exposer en vente, le Manuscrit qui aura servi de copie à l'impression dudit Ouvrage, sera remis dans le même état où l'approbation y aura été donné, ès mains de notre très-cher & féal Chevalier, Chancelier Garde

des Sceaux de France, le Sieur DE MAUPEOU ; qu'il en sera ensuite remis deux exemplaires dans notre Bibliotheque publique, un dans celle de notre Château du Louvre, un dans celle dudit Sieur DE MAUPEOU : le tout à peine de nullité des Présentes ; du contenu desquelles vous mandons & enjoignons de faire jouir ledit Exposant & ses ayant causes, pleinement & paisiblement, sans souffrir qu'il leur soit fait aucun trouble ou empêchement. Voulons que la copie des Présentes, qui sera imprimée tout au long, au commencement ou à la fin dudit Ouvres, soit tenue pour duement signifiée, & qu'aux copies collationnées par l'un de nos amés & féaux Conseillers-Secretaires, foi soit ajoutée comme à l'original. Commandons au premier notre Huissier ou Sergent sur ce requis, de faire pour l'exécution d'icelles tous Actes requis & nécessaires, sans demander autre permission, & nonobstant clameur de Haro, Charte Normande, & Lettres à ce contraires. CAR tel est notre plaisir. DONNÉ à Paris le vingt-troisieme jour du mois de Mai l'an de grace mil sept cent soixante-onze, & de notre Regne le cinquante-sixieme. Par le Roi en son Conseil.

Signé, LE BEGUE.

Registré sur le Registre XVIII de la Chambre Royale & Syndicale des Libraires & Imprimeurs de Paris, n°. 1557, fol. 488. *conformément au Réglement de* 1723. *A Paris, ce* 29 *Mai* 1771.

J. HERISSANT, *Syndic*.

